महादेवा गाउँपालिका

राजश्व सुधार कार्ययोजना

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

बथनाहा, सप्तरी, मधेस प्रदेश

धन्यवाद ज्ञापन

महादेवा गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना निर्माण क्रममा यसलाई सफल बनाउन सहयोग पुऱ्याउनुहुने यस गाउँपालिकाका प्रमुख श्री सुनिलकुमार मण्डल ज्यू, उपप्रमुख श्री अर्चना कुमारी यादव ज्यू, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत श्री केशव झा ज्यू तथा कार्यपालिका सदस्यहरु, गाउँपालिकाका सम्पूर्ण कर्मचारीहरु र सरोकारवालाहरु सबैमा हामी परामर्शदाताका तर्फबाट हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्न चाहान्छौ । यस किसिमको सहयोग निरन्तर रहोस भन्ने अपेक्षा गर्दै गाउँपालिकाको आउने दिनहरु उज्जवल रहोस भन्ने कामना गर्दछौँ ।

एन. आइ. आर. सी. परिवार

दस्तावेज / प्रतिवेदन

दस्तावेज	महादेवा गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना
तयार गर्ने	नेपाल इन्स्टिट्युट अफ रिसर्च एण्ड कम्युनिकेसन्स प्रा. लि. काठमाडौं
मिति	२०८०

विषय सूची

परिच्छेद १ 1

१.१ पृष्ठभूमि 1

१.२ राजश्व तथा कार्ययोजनाको औचित्य 1

१.३ योजनाले राखेका उदेश्यहरु 2

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रकिया 2

१.५ योजनाका सीमाहरु 3

परिच्छेद २ 5

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय 5

२.२ गाउँपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था 6

२.३ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था 7

परिच्छेद ३ स्थानिय तहको राजश्व अधिकार 8

३.१ स्थानिय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धि संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था 8

३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था 11

३.३ आन्तरिक राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण 15

३.३.१ स्थानिय कर राजश्व 15

३.३.२ गैरकर राजश्व 20

परिच्छेद ४ आय संकलनको सँस्थागत क्षमता **26**

४.१ राजश्व परिचलान सम्बन्धी नीति 26

४.२ आय संकलनको सँस्थागत क्षमता 26

४.३ विगत ३ वर्षको आय परिचालनको अवस्था 27

४.३ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरु 30

परिच्छेद ५ राजश्व सुधार कार्ययोजना **32**

५.१ गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना 32

परिच्छेद ६ आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण 37

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण 37

६.२ गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजश्व प्रक्षेपण 40

परिच्छेद ७ अपेक्षित नतिजा 59

परिच्छेद ८ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन 60

अनुसुचि १ सन्दर्भ सामाग्रीहरु 62

अनुसुचि २ तथ्यांक/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको फारम तथा सूचना 62

अनुसुचि ३ प्रथम कार्यशाला गोष्ठि उपस्थिति 84

तालिका सूची

१. गाउँपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था 6

२. गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था 6

३. गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था 11

४. आन्तरिक आय उठाउन सक्ने तर हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरु तथा सोको परिचालन गर्ने उपाय 13

५. विल प्रणाली 15

६. सम्पत्ति कर विश्लेषण 16

७. भूमि कर विश्लेषण 17

८. व्यवसाय कर विश्लेषण 18

९. तिनपाङ्ग्रे‚ सवारी साधन कर विश्लेषण 19

१०. बहाल बिटौरी शुल्क विश्लेषण 21

११. नक्सापास दस्तुर विश्लेषण 23

१२. व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण विश्लेषण 24

१३. स्थानीय राजश्व परामर्श समिति 26

१४. गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनको अवस्था 27

१५. कर राजश्व सुधार योजना 32

१६. गैरकर राजश्व सुधार योजना 34
१७. राजश्व प्रशासन सुधार योजना..35
१८. राजश्व सुधार कार्ययोजनाको आधारमा राजश्व प्रक्षेपण 37
१९. गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजश्व प्रक्षेपण 40
२०. शारांश...58

परिच्छेद – १

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

महादेवा गाउँपालिकाको विगत र वर्तमान राजश्वको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै आगामी दिनहरुमा यसको सुधार गर्ने योजनाको निमित्त यस गाउँपालिकाले राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गरेको छ। अनुभवी तथा विज्ञहरुको सहयोगमा आगामी तीन वर्षको अवधिमा राजश्व सुधारको निमित्त अध्यायन, अनुसन्धान तथा विश्लेषणको आधारमा यस गाउँपालिकाको सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा यस कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यस कार्ययोजनाले आगामी दिनहरुमा गाउँपालिकाले सामधान गर्नुपर्ने चुनौतिहरु, आय गर्ने अवसरहरुको तथा आगमी बजेट तयार गर्न प्रशस्त मार्गदर्शन गर्नेछ भन्ने विश्वास लिइएको छ। यस कार्ययोजना निर्माण गर्ने क्रममा निम्न कुराहरु समावेश गरिएको छ।

१. राजश्व सुधार कार्ययोजनाको परिचय

२. गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

३. स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आयको सम्भावना

४. गाउँपालिकको आयसंकलन क्षमता तथा संकलनको अवस्था

५. राजश्व सुधार कार्ययोजना

६. आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण

७. निष्कर्ष तथा सुझाव

१.२ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

नेपालको संविधान २०७२ ले देशमा तीन तहको शासन प्रणाली लागु गरेको छ। संघ , प्रदेश र स्थानिय तहलाई विभिन्न किसिमको शासन गर्ने अधिकार दिएको छ । स्थानिय तहलाई विकासको वागडोर सुम्पिने हेतुले शासन प्रणालीको धेरै अधिकारहरु दिएको छ। सोहिअनुरुप स्थानिय तहले आफ्नो अधिकारलाई व्यवस्थित गरी जनचाहाना अनुरुप कार्यहरु गर्न गराउन आवश्यक रहेको देखिन्छ। स्थानिय तह संचालनको लागी संघ र प्रदेश बाट उपलब्ध हुने राजश्व बाँडफाड र पाउने अधिकार बाहेक विभिन्न शिर्षकमा राजश्व संकलन गर्ने अधिकार दिएको हुन्छ । विभिन्न कुराहरुमा कर, सेवा शुल्क, दण्ड जरिवाना जस्ता माध्यमबाट राजश्व संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरिएको हुन्छ। साथै स्वदेशी संघ सँस्थाबाट अनुदान तथ सहयोग र विदेशी संघ सँस्थाबाट सहयोग लिना संघिय सरकारबाट अनुमती लिएर ग्रहण गर्ने अधिकार दिइएको छ।

संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन तथा अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनले स्थानिय तहलाई राजश्व बृद्धिको निमित्त प्रशस्त अधिकार दिएपनी हालसम्म उल्लेख्य नतिजा हात नपरेको अवस्था रहेको छ। स्थानिय तहहरुले आफ्नो स्रोतहरुको पहिचान गरेर राजश्व बृद्धिमा योगदान दिन नसकेको विधमान अवस्था रहेको छ। स्थानिय तहहरु भर्खर एक कार्यकाल सकेर अझै पनि सिक्दै गरेको अवस्था, विज्ञको कमि, अनुसन्धानको कमि, सुचना तथा तथ्यांकको कमि, आयको सम्भाव्यता अध्यायनको कमि, निती तथा योजनाको कार्यविधिको कमिले प्रावधान अनुसार उल्लेख्य काम गर्न नसकेको अवस्था रहेको पाईन्छ।

महादेवा गाउँपालिकाले आफ्नो नेतृत्वमा सहभागितामुलक तरिकाबाट यस राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गरेको छ। यस गाउँपालिकाले सम्पूर्ण प्रतीनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारहरुको सुझाव, सल्लाह, प्रतिकृयालाई लिएर यो दस्तावेज तयार पारेको छ । यस दस्तावेजको प्रमुख उपलब्धी भनेको यस गाउँपालिकाको प्रतिनिधि, कर्मचारी, सरोकारवालाहरु सबैले यस राजश्व सम्बन्धी आधारभुत जानकारी पाउँछन र साथै स्रोत पहिचान, चुनौती र अवसरहरुको ज्ञान र आय बृद्धिको लागी प्रशस्त मार्गदर्शन हुनेछ ।

१.३ कार्ययोजनाको उद्देश्य

यस कार्ययोजनाको मुलभुत उद्देश्य भनेको गाउँपालिकाको राजश्व आयमा उल्लेख्य सुधार गर्नको निमित्त समस्या र अवसरहरु पहिचान गर्दै विश्लेषण गरेर कार्ययोजना तयार गर्ने रहेको छ भने विशिष्ट उद्देश्य देहाय अनुसार रहेका छन

- गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी तथा सरोकारवालाहरुलाई राजश्व सुधार कार्ययोजनामा अभिमुखिकरण गर्ने ।
- शिर्षगत रुपमा करको आधार र तीन वर्षको आयको विश्लेषण गर्ने ।
- आन्तरिक राजश्वको बृद्धिको लागी गाउँपालिकाको स्रोतको सम्भावना र वर्तमान अवस्था पहिचान गर्ने ।
- गाउँपालिकाको राजश्वको क्षमता तथा बिलिङ प्रणालीको आधुनिकिकरणको अवस्थाको अध्ययन गरी विश्लेषण गर्ने ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत पहिचान गरी राजश्व बृद्धिको निम्ती कार्ययोजना बनाउने ।

१.४ विधि तथा प्रक्रिया

कार्ययोजना गर्न अनुसन्धान चाहिने हुनाले त्यही अनुसारको कार्यविधी अवलम्बन गर्नुपर्ने हुन्छ। योजनालाई सही विधी तथा प्रकृया अपनाएको अवस्थामा यसले चाहेको उदेश्य हासिल गर्न सक्छ। त्यसकारण यो कार्ययोजना तयार गर्नको निमित्त प्रारारम्भिक बैठकदेखी तथ्यांक संकलन गर्न सम्म विधी तथा प्रकृयाहरुलाई उचित रुपमा प्रयोग गरिएको छ । अपनाइएको विधी तथा प्रकृया निम्न रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

➢ सन्दर्भ सामाग्री सँकलन तथा अध्ययन

कार्ययोजना तयार गर्ने क्रममा सर्वप्रथम अध्ययन सामाग्रीहरु सँकलन गरिएको थियो र विस्तृत अध्ययन पनि गरिएको थियो। सामाग्रीहरु विभिन्न वेबसाइटहरु, पालिकाको विभिन्न शाखाहरु, विभिन्न किताब, प्रतिवेदन तथा अन्य सुचनाजन्य दस्तावेजहरुको सँकलन गरी अध्ययन गरिएको छ।

➢ प्रथम कार्यशाला गोष्ठि

कार्ययोजनाको सुरुवात गर्न यस कार्ययोजनासँगा प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहनेहरुसँगा छलफल तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम अति आवश्यक रहेको हुन्छ। यसले अघी आउने कार्यहरुमा सहयोग पाउन तथा सरल रुपमा अघी बढाउन बाटो खुल्नेछ ।

सोहिअनुरुप २०८० साल बैशाख ४ गते दिउँसो महादेवा गाउँपालिका को कार्यालय बथनाहमा प्रथम कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरियो । सो कार्यक्रम गाउँपलिका अध्यक्षज्युको सभापतित्वमा आयोजना भएको थियो जसमा सम्पुर्ण कार्यपालिका सदस्यहरु, शाखा प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु र अन्य सरोकारवालाहरुको सहभागितामा समापन भएको थियो । सो कार्यक्रममा परामर्शदाताबाट यस कार्ययोजना बनाउनुपर्ने औचित्यबाट सुरुवात गर्दै यो कार्ययोजनको बारेमा सम्पूर्ण उपस्थित सहभागिलाई अभिमुखिकरण गराइएको थियो। सो कार्यक्रममा गाउँपालिका अध्यक्ष श्री सुनिल कुमार मन्डलले यस गाउँपालिका राजश्वको क्षेत्रमा अत्यन्त पछाडी परेको र धेरै क्षेत्रमा राजश्वा संकलन गर्न नसकिएको अवस्थामा यस

कार्ययोजनाले प्रशस्त मार्गप्रदर्शन गर्ने अपेक्षा राख्नुभयो । यस कार्ययोजनामा गाउँपालिकाको यथार्थपरक विश्लेषण गरी राजश्वका दर र दायराहरुलाई सान्दर्भिक बनाउन सक्ने अपेक्षा गर्नुभयो । त्यसैगरी गाउँपालिकाका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत श्री केशब झाले स्थानिय तहमा कर संकलनको निमित्त धेरै अधिकार भएपनी सो कार्यन्वयनमा स्थानिय तहहरु पछाडी परेको कुरा स्वीकार गर्नुभयो । यस गाउँपालिकामा राजश्व सुधार गरी कर संकलन्मा बृद्धी गर्न सके महादेवा गाउँपालिकमा धेरै विकास हुने विस्वास राख्नुभयो । सानो प्रायसले ठुलो परिवर्तन ल्याउन सक्ने भन्दै यो कार्ययोजना अत्यन्त महत्वपूर्ण रहेको कुरा व्यक्त गर्नुभयो ।

कार्यशआल गोष्ठिको प्रारम्भिक शुरुवात गाउँपालिकाका योजना प्रमुख श्री सुरेन्द्र यादवले गर्नुभएको थियो । त्यसैगरी परामर्शदाताको तर्फबाट श्री द्रोण उप्रेतिले कर तथा गैरकरको सैद्धान्तिक र व्यवहारिक विषयमा प्रस्तुतिकरण गर्नुभएको थियो । तत्पश्चात यस कार्ययोजना निर्माणलाई थप सहयोग पुर्याउने उदेश्यले निम्नानुसारको कार्यदल गठन गरिएको थियो :

श्री जुगेश्वर साह (महादेवा गाउँपलिका वडा नं ४ वडाध्यक्ष) : कार्यदल संयोजक

श्री सुरेन्द्र यादव (महादेवा गाउँपलिका योजना प्रमुख) : कार्यदल सदस्य

श्री रमेश कुमार चाधरी (महादेवा गाउँपलिका आर्थिक प्रशासन शाखा) : कार्यदल सदस्य

➢ सुचना तथा तथ्यांक संकलन

प्रथम कार्यशाला गोष्ठिमा सुझाव पश्चात तथ्यांक संकलन गर्ने सुची तयार परिएको थियो । सुची तथा ढाँचालाई गाउँपालिकाका जानकार व्यक्ती तथा कार्यदलसँग छलफल गरेर अन्तिम रुप दिइएको थियो । सो ढाँचालाई लिएर गाउँपालिका तथा वडाहरुमा गएर सुचना सँकलकहरुले आवश्यक सुचना तथा तथ्यांकहरु लिएका थिए । यसको अलावा परामर्शदाताहरुले विभिन्न निकायहरुसँग छलफल, प्रकाशित विभिन्न प्रतिबेदनहरुको अध्ययन लगायत अन्य छलफलबाट सुचना सँकलन गरिएको थियो । अध्ययनको क्रममा निम्न विषयहरुमा सुचना तथा तथ्यांकहरु संकलन गरिएको थियो ।

- राजाश्व प्रशासन तथा सुचना प्रवाह सम्बन्धी विवरण ।
- अघिल्लो दुई वर्षको तथा चालु आर्थीक वर्षको आय विवरण ।
- गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन र बजेट ।
- गाउँपालिकाको क्षमता र स्रोत ।
- गाउँपालिकाको मानवस्रोत र संगठन ।
- पालिकाको सम्भाव्यता र अन्य क्षेत्रहरुको तथ्यांक र सुचनाहरु ।

➢ तथ्यांक विश्लेषण

संकलन गरिएका तथ्यांकहरुलाई विभिन्न माध्यमबाट विश्लेषण गरिएको छ । सो तथ्यांकहरुलाई गाउँपालिकाको क्षमता, कमजोरी, सुधार गरिनुपर्ने क्षेत्रहरुमा विभाजन गरेर विश्लेषण गरिएको छ । विषयवस्तु अनुसार तथ्यांकहरुलाई केलाएर आवश्यक ठाउँहरुमा विश्लेषण गरी कार्ययोजना तयार पार्ने कार्यलाई अघी बढाइएको हो । तथ्यांक विश्लेषणले कार्ययोजना तयार पार्न मार्गदर्शन गर्ने हुनाले सो कुरालाई प्रस्ट पारेर प्रथम मस्यौदा तयार गरेर कार्ययोजना निर्माणको निमित्त अघी बढाइएको हो ।

➢ मस्यौदा पेश तथा कार्ययोजना तयारी गोष्ठि

तथ्यांक विश्लेषणपछी प्रथम मस्याउदा कार्यपालिका तथा अन्य सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा २०८०।०२।२३ गते प्रस्तुती मार्फत पेश गरिएको थियो । सो तथ्याँक तथा त्यसको विश्लेषण उपर छलफल गरेर प्रतिक्रीयाहरु लिएर कार्ययोजना को तयारी गरियो । तथ्याँकहरुलाई आधार मानेर सबैको उपस्थितिमा कार्ययोजना तयार गरिएको थियो । तीन वर्षको प्रक्षेपण गरेर सम्भवाना र स्रोतहरुको विश्लेषण गरेर कार्ययोजना तयार गरिएको थियो र यसलाई अन्तिम रुप दिइएको थियो ।

सो छलफलमा गाउँपालिकको राजाश्व क्षेत्रमा भएका कमिकमजोरी माथी ब्यापक छलफल गरिएको थियो । सो कार्यक्रममा करदाता शिक्षाको महत्वबारे ब्यापक छलफल भएको थियो र गाउँपालिका यो कुरामा धेरै पछाडी परेको भन्ने कुरामा सबैले स्वीकार गरेको थिए र यसलाई जोड दिने कुरामा छलफल भएको थियो । त्यसैगरी गाउँपालिकाले धेरै बिभिन्न भौतिक निर्माण गर्नुपर्ने कुरा देखियो जुन गरेपश्चात दिर्घकालिन रुपमा त्यहाँबाट कर उठाउन सकिन्छ । सम्भावनाको क्षेत्रमा पर्यटकिय क्षेत्र देखियो जुनमा केहि लगानी गरे कर र सेवा शुल्कहरुको ब्यापक सम्भावना देखिएको छ । साथै बहाल बिटौरी करमा उचित हाटबजारको ब्यबस्थापन नभएकोले शुल्क उठाउन गाह्रो भएको गुनासो आएकोले त्यसलाई चाँडो सम्बोधन गर्नुपर्ने माग उठेको थियो । त्यस्को साथै उचित अनुगमन टोलिको आवश्यक्ता खड्किएको देखियो जसले गर्दा करदाताहरुको अभिलेख भेला गर्न सकिएको छैन ।

सबैभन्दा महत्वपुर्ण कुरा भनेकै करको उचित तथ्याँक ब्यवस्थापन को देखियो । गाउँपालिकाले कम्प्युटरमा अघिल्लो वर्षहरुको कर सम्बन्धी तथ्याँक नराखेको र तथ्याँक व्यवस्थापनमा बेवास्ता गरेकोले कार्ययोजना निर्माणको बेला कुनै पनि अघिल्लो वर्षहरुको जानकारी दिन असमर्थ रह्यो । सो कुरा पनि गोष्ठिमा प्राथमिकताको दिएर छलफल भयो जसलाई कार्ययोजनामा समेटी तुरुन्त सम्बोधन गरिने कुरा गाउँपालिकाबाट प्राप्त भयो । सो गोष्ठिमा उठेका सबै कुराहरुलाई राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गरि उचित सम्बोधन गरिने कुरा गाउँपालिका अध्यक्ष तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतबाट प्राप्त भयो ।

१.५ योजनाका सीमाहरु

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य लागि प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूलाई आधार लिइएकोछ । साथै कार्ययोजना तयार गर्ने क्रममा भएक गोष्ठी र छलफलबाट आएक सुचनाहरुलाई पनि यस कार्ययोजनामा समावेश गरिएको छ ।
- सुचना संकलन गर्नको निमित्त सुची तयार पारेर वडा कार्यालयहरु बाट अभिलेख तथा स्थलगत अध्ययन गरेर कार्य गरिएको थियो ।
- गाउँपालिकाको जनसंख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुनेवृद्धि, गाउँपालिकाको सेवामा हुनेवृद्धि र नागरिक संन्तुष्टिमा हुनेवृद्धि, मूल्यांकन दरमा हुनेवृद्धि तथा राजश्वका दरको पुनरावलोकन आदि क्रियाकलापहरूले भविष्यको राजश्व संकलनमा असर गर्ने भएता पनि यी तथ्यांकहरू उपलब्ध नभएकाले आय प्रक्षेपणमा आधार लिन सकिएको छैन ।

परिच्छेद २

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचयले या पालिकाको भौतिक, सामाजिक तथा आर्थिक पक्षहरुलाई समावेश गर्दछ जसले प्रत्यक्ष या अप्रत्यक्ष रुपमा आय परिचालन र गाउँपालिकाको क्षमतासँग सम्बन्ध राख्दछ ।

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

मधेश प्रदेशको पूर्वी भागमा अवस्थित महादेवा गाउँपालिका सप्तरीका दुइ नगरपालिका राजविराज नगरपालिका र हनुमाननगर कंकालिनि नगरपालिकाको बीचमा अवस्थित रहेको छ । समुन्द्री सतहभन्दा ८२ कि मि मा रहेको यस गाउँपालिका ३४.९६ वर्ग कि मि मा फैलिएको छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा हनुमाननगर कंकालिनि नगरपालिका, पश्चिममा राजविराज नगरपालिका, उत्तरमा तिरहुत गाउँपालिका र अग्नीसाइर कृष्णासवरण गाउँपालिका र दक्षिणमा तिलाठी कोइलाडी गाउँपालिका रहेको छ । पौराणिक विश्वास अनुसार माटोबाट आफैं निस्केको अंकुरी महादेव सबैको आस्थाको केन्द्र हुनाले त्यसैबाट यस गाउँपालिको नाम महादेवा भनेर रहन गएको छ । यस गाउँपालिकामा ६,२८९ घरधुरीहरु रहेका छन् भने औसत घरधुरी संख्या ४.८३ रहेको छ । गाउँपालिकाको जम्मा जनसंख्या ३०,३१५ रहेको छ जसमा ५०.२ प्रतिशत पुरुष र ४९.८ प्रतिशत महिला रहेका छन् । महादेवा गाउँपालिकामा हाल ६ वटा वडाहरु रहेका छन् ।

गाउँपालिकाको प्रशासनिक अवस्था

२०७३ सालमा स्थापना भएको यस गाउँपालिका साविकका ५ बटा गा.वि.स. महदेवा, पकरी, बथनाहा, भगवतपुर र डाढालाई एकिकृत गरेर निर्माण गरिएको छ । जस मध्ये बथनाहा गा.वि.स.को साविक वडा नं. १,२,३ लाई हाल महादेवा गा.पा.-३ र साविक वडा नं. ४, ५, ६, ७, ८ र ९ लाई हाल महादेवा गा.पा.- ६ निर्माण गरिएको र साविकको गा.वि.स.पकरीलाई हाल वडा नं. १, साविकको गा.वि.स महदेवा लाई हाल वडा नं.२,साविकको गा.वि.स. डाढालाई हाल वडा नं. ४,साविकको गा.वि.स. भगवतपुरलाई हाल वडा नं ५ गरि प्रशासनिक विभाजन गरिएको छ । गाउँपालिकाको केन्द्र साविकको बथनाह गाविस वडा नम्बर ३ मा अवस्थित रहेको छ ।

गाउँपालिकाको आर्थिक अवस्था

पूर्व पश्चिम राजमार्गबाट करिब १० कि मी मै यस गाउँपालिकाको केन्द्र पुग्न सकिन्छ भने यस पालिकाको अन्य ठाउँका बाटोहरु कच्चि रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा जातजातिहरुमा सरदार, मुसलमान, मण्डल, यादव, राजधोवी, तेलि, महतो, खत्वे, चमार, वेल्दार, बाँतर, मुसहर, शर्मा, दास, कुर्मि, वराहमण, केवट, मुस्लिम, शर्मा, डोम, आदि रहेका छन् भने अधिकांश दलित समुदायहरु निम्न वर्गका रहेका छन् ।

गाउँपालिकामा पर्यटकिय सम्भावना बोकेका स्थानहरु भए पनि अहिलेसम्म यसको बढावा र प्रवर्धन नभएको अवस्था रहेको छ । राजमार्गबाट धेरै टाढा नभएतापति पर्यटकिय आकर्षण नभएको हुँदा यस गाउँपालिकामा बाहिरी मानिसहरु आफ्नो काम बाहेक अन्य कुराको लागी आउने अवस्था नरहेको देखिन्छ । त्यसकारण पर्यटकिय क्षेत्र निर्माणको लागानी नगरिकन यसबाट आम्दानी हुने सम्भावना न्युन देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकामा राजश्व बृद्धिको लागी सम्भावना बोकेको मध्ये ऐलानी जग्गामा धेरै पोखरीहरु हुन् जसमा विभिन्न किसिमका माछाहरु पाउँछन् र साथै उत्पादन गर्न सकिन्छ । तर यसको व्यवस्थापन र बजारीकरण हुन नसकेकोले यो सम्भावनाको ढोका अझै पनि खुल्न नसकेको पाइन्छ ।

जनसांख्यिक तथा सामाजिक अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्यांक हेर्दा यस गाउँपालिकामा ६,२८९ घरधुरीहरु रहेका छन् भने जम्मा जनसंख्या ३०,३१५ रहेको छ जसमा ५०.२ प्रतिशत पुरुष र ४९.८ प्रतिशत महिला रहेका छन् । पुरुषको जनसंख्या १५२२५ रहेको छ भने महिलाको संख्या १५०९० रहेको छ । यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी जनसंख्या वडा नम्बर २ रहेको छ भने सबैभन्दा कम जनसंख्या वडा नम्बर ३ मा रहेको छ । जम्मा जनसंख्याको १.४ प्रतिशत अपाङ्गता रहेको पाइएको छ भने ५८.४ प्रतिशत व्यक्तिहरु उत्पादक उमेर समूहमा (१६ देखि ६० वर्ष) पर्दछन् । गाउँपालिकामा ७७.४ प्रतिशत घरधुरीमा पुरुष घरमुलीको रुपमा रहेका छन् भने २२.४ प्रतिशत महिला घरमुलीको रुपमा रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा जातजातिहरुमा सरदार, मुसलमान, मण्डल, यादव, राजधोवी, तेलि, महतो, खत्वे, चमार, वेल्दार, बाँतर, मुसहर, शर्मा, दास, कुर्मि, वराहमण, केवट, मुस्लिम, शर्मा, डोम, आदि रहेका छन् ।

धर्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदा

यस गाउँपालिकामा विशेष धार्मिक आस्था रहेको मन्दिरहरुमध्ये महादेवा गाउँपालिका वडा नम्बर २ महादेवामा रहेको अँकुरी महादेव मन्दिर रहेको छ जसको नामबाट गाउँपालिकाको नामाकरण गरिएको छ । आफैं उत्पति भएको भन्ने विश्वास रहेको शिवलिङ्गलाई अत्यन्तै आस्थाको दृष्टिले हेर्ने गरिन्छ। यसैगरि महादेवा गाउँपालिका वडा नम्बर २ डाढामा रहेको चिक्नि भगवती पोखरीलाई पनि असाध्यै आस्थाको दृष्टिले हेर्ने गरिन्छ । मागेको पूरा हुने विश्वास लिइएको यस भगवती पोखरीबाट निस्केर गाउँ परिकमा गर्ने गरेको किम्बदन्ति पनि रहँदै आएको छ। अन्य मठमन्दिरहरुमा ग्रामदेवता, लक्ष्मिनारायण, शिवपार्वती, रामजानकी आदि मन्दिर भएको यस गाउँपालिकामा बेला बेलामा मेलाहरु लाग्ने गरेको छ। अत्यन्त आस्था रहेका मठमन्दिर भए पनि प्रवर्द्धन गर्न नसकेकोले बाहिरि मानिसहरु यससम्बन्धि बेखबर रहेका छन् ।

२.२ गाउँपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था

तलिका १ गाउँपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था

क.सं	तह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१	रा.प तृतिय श्रेणी	१	१	नभएको
२	अधिकृत सातौं	२	२	नभएको
३	अधिकृत छैठौं	२३	२३	नभएको
४	सहायक पाँचौं	२२	२२	नभएको
५	सहायक चौथो	१५	१५	नभएको
६	प्रथम स्तर	६	४	नभएको
७	पाँचौं स्तर	२	२	नभएको

२.३ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

महादेवा गाउँपालिका आफ्नै २ तल्ले भवनमा रहेको छ भने वडा कार्यालयहरुको विवरण निम्न रहेको छ ।

तालिका २ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

वडा	भवन	कति तल्ले	सुविधा प्रदान	कैफियत
१	आफ्नै	२	वडा कार्यालयबाट दिइने सम्पूर्ण सुविधाहरु	
२	आफ्नै	२	वडा कार्यालयबाट दिइने सम्पूर्ण सुविधाहरु	
३	आफ्नै	१	वडा कार्यालयबाट दिइने सम्पूर्ण सुविधाहरु	
४	आफ्नै	१	वडा कार्यालयबाट दिइने सम्पूर्ण सुविधाहरु	
५	आफ्नै	१	वडा कार्यालयबाट दिइने सम्पूर्ण सुविधाहरु	
६	आफ्नै	२	वडा कार्यालय र गाउँपालिका कार्यालयबाट दिइने सम्पूर्ण सुविधाहरु	गा. पा भवन

स्रोत : महादेवा गाउँपालिका

महादेवा गाउँपालिका रहेका सवारी साधन

साधन	कतिवटा	कैफियत
जिप	१	गाउँपालिका अध्यक्षको निमित्त
मोटरसाइकल	३०	

महादेवा गाउँपालिका रहेको अन्य भौतिक सम्पत्ति

गाउँपालिकाको अन्य भौतिक सम्पत्तिको विवरण गाउँपालिकाबाट प्राप्त गर्न नसकिएको अवस्था रह्यो । गाउँपालिकासँग विवरण माग्ने क्रममा भौतिक सम्पत्तिको विवरण सँशोधन अहिलेसम्म नगरेकोले सो विवरण दिन असमर्थ रहेको कुरा प्राप्त हुन आएको छ ।

परिच्छेद– ३

स्थानीय तहको राजश्व अधिकार

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

नेपालको संविधानले स्थानिय तहहरुलाई निम्न शिर्षकहरुमा राजश्व संकलन तथा परिचालन गर्ने अधिकार दिएको छ। साथै स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले परिच्छेद ९ मा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको वित्तीया अधिकारक्षेत्र भनेर राजश्व संकलनका क्षेत्रहरु उल्लेख गरेको छ जसलाई निम्न बुँदामा उल्लेख गरिएको छ।

- सम्पत्ति कर
- घर बहाल कर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशनशुल्क
- सवारी साधन कर
- सेवा शुल्क दस्तुर
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- व्यवसाय कर
- भूमीकर(मालपोत)
- दण्ड जरिवाना
- मनोरञ्जन कर

स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४ ले स्थानिय आयलाई निम्न रुपमा वर्गिकरण गरेको पाइएको छ।

क. एकल अधिकार

अ) कर

- सम्पत्ति कर : व्यक्तिको घर वा घरले चर्चेको जग्गामा लाग्ने करलाई सम्पत्ति करको रुपमा बुझिन्छ। यसमा घरले ओगटेको अधिकतम जग्गाको क्षेत्रफल र सोही अनुपातको थप क्षेत्रफलको जग्गालाई सम्पत्ति करको रुपमा कर लगाइने।
- भुमी कर (मालपोत): सम्पत्ति करलाई छोडेर बाँकी भएको आफ्नो जग्गामा उपायोगको आधारमा लगाइने कर। सम्पत्ति कर लगाइएको जग्गामा फेरी भुमी कर लाउन नपाईने व्यवस्था भएको।
- घर जग्गा बहाल कर : कुनै व्यक्ती वा सँस्थाले पूर्ण रुपमा वा आँशिक रुपमा आफ्नो भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी भाडामा प्रयोग गर्न दिएको खण्डमा लिइने कर।

- व्यवसाय करः गाउँपालिका या नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसायको पुँजिगत लगानी वा आर्थिक कारोबारको आधारमा लिइने व्यवस्था भएको ।
- सवारी करः अटोरिक्सा, विधुतिय रिक्सा, टाँगामा ।
- जडिबुटि, कवाडी र जिवजन्तु करः आफ्नो क्षेत्रभित्र उन, खोटो, जडिबुटि, वनकस, खर, कवाडी माल, जिवजन्तुको हाड, सिङ्ग, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपायोग गरे बापत ।

आ) शुल्क

- बहाल बिटौरी शुल्क : पालिकाले आफ्नो जग्गामा बनाएको हाट, पसल या कुनै संरचनाको उप्भोग गरेबापत लिइने शुल्कको व्यवस्था ।
- पार्किङ्ग शुल्कः पालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै पनि सवारी साधनलाई पार्किङ्गको व्यवस्था गरेवापत लिइने शुल्क ।

इ) सेवा शुल्क

- गाउँपालिका या नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा पर्यटन, मनोरन्जन तथा सहासिक खेलकुद सँचालन गरेबापत लिइने शुल्क ।
- पालिका आफुले निर्माण, सँचालन वा व्यवस्थपन गरेको पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको कुनै पनि कुनै पनि सेवा उपायोग गरेवापत लिइने शुल्क (खानेपानी, फोहोरमैला व्यवस्थापन, शौचालय, पार्क, पौडिपोखरी, व्यायमशाला, गेष्ट हाउस, छात्रवास, हाटबजार, पशु बधशाला, शवदाहगृह, धोबिघाट, सडक, वसपार्क, ढल, पुल, बत्ती
- अचल सम्पत्ती वा कुनै विषयको मुल्याङ्कन
- सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा ।

ई) दस्तुर

- दर्ता,अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर
- एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतत्र, विद्यालयप स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग
- ढुङ्गा, गिटट्री, वालूवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग
- नक्सा पास दस्तुर
- पञ्जीकरण व्यवस्थापन दस्तुर
- वडामार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

-

उ) बिक्री गर्न सक्ने

- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वाताबरणीयप्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एबम माटोजन्य वस्तुको बिक्री गर्न सक्ने ।
- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको बिक्री गर्न सक्ने ।
- यस्तो बिक्रीबाट प्राप्त रकम गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ऊ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त

- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्रि तथा उपयोग सम्बन्धि आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाइ गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनुपर्ने ।
- वन पैदावारको बिक्रिबाट प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ख) प्रदेश तथा संघिय कानुन अनुसार प्राप्त हुने

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खानन रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलोपैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- खानेपानी महसुल्
- स्थानिय साना सतह तथा भुमिगत सिँचाइ सेवा शुल्क
- स्थानिय स्तरमा जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन तथा बजार व्यवस्थापन
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, स्वास्थ सँस्थाको दर्ता तथ सँचालन अनुमती
- स्थानिय सार्वजनिक रुटको अनुमती तथा नविकरण
- इन्टरनेट सेवा, केवल, तारविहिन टिभी प्रशारण अनुमती तथा नविकरण
- स्थानिय तहको पत्रपत्रीकाको दर्ता

संघीय कानुन (अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४) अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नअनुसार वित्तीय अधिकार प्रदान गरेको छ

एकल कर प्रशासन सम्वन्धी व्यवस्था

(क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतिय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाँउपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने

(ख) घरजग्गा रजिश्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाँउपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

(ग) मनोरंजन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाँउपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने

(घ) विज्ञापन करको दर गाँउपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने (ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करवाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाँउपालिका वा नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

(ङ) प्रदेशलेसवारी साधन कर करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने । - प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई वाँडफाँड गरिने - आयोगले निर्धारण गरेको निर्धाण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई वाँडफाँड गर्ने - प्रदेशले मासिक रुपमा सम्वन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने

राजस्व बाँडफाँड

(नेपाल सरकारले संकलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने - आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँड हुने - स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा : तिलोत्तमा नगरपालिका ड्ण (प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टिको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत - प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने ।

अनुदान

- वित्तीय समानीकरण अनुदानः खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिशमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त
- सशर्त अनुदानः कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- समपूरक अनुदानः पूर्वाधार बिकास सम्बन्धि कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- विशेष अनुदानः कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट

वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिब कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने

३.२. गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

माथी उल्लेखित संविधानले प्रदान गरेको अधिकारलाई गाउँपालिकाले कुन रुपमा प्रयोग गर्न सकेको छ भन्ने कुरा र सम्भाव्यता विश्लेषण गर्ने उदेश्य अनुरुप निम्न रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क.स	**आयका शिर्षक**	**सम्भावना**	**दर निर्धारण**	**संकलन**	**कैफियत**
क.	**करतर्फ**	भएको नभएको	भएको नभएको	भएको नभएको	
1	भूमि कर(मालपोत)	भएको	भएको	भएको	
2	सम्पत्ति कर	भएको	भएको	नभएको	सुचनाको कमि, पालिकाले करको दायरामा ल्याउन बेवास्ता गरेको
3	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	भएको	भएको	नभएको	सुचनाको कमि, पालिकाले करको दायरामा ल्याउन बेवास्ता गरेको, थोरै छन भनि बेवास्ता गरिएको
4	घर जग्गा बहाल कर	भएको	भएको	भएको	
5	व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको	

6	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	नभएको	भएको	नभएको	गाउँपालिकामा वनजँगल नभएकोले त्यस्तो सम्भावना नभएको
7	विज्ञापन कर	भएको	भएको	नभएको	अनुगमनको कमि
8	**गैरकरतर्फ**				
9	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, एवम्माटोजन्यवस्तुका बिक्री	नभएको	नभएको	नभएको	स्रोत नै नभएकोले सम्भावना नभएको
10	काठ, दाउरा, जराजुरी,दहत्तर, बहत्तर बिक्री	नभएको	नभएको	नभएको	वनस्रोत नै नभएकोले सम्भावना नभएको
11	सामुदायिक वन पैदावार बिक्री	नभएको	नभएको	नभएको	वन नै नभएको
12	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको	
13	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	भएको	भएको	भएको	
14	बहाल विटौरी शुल्क	भएको	भएको	नभएको	हाट बजार राम्रो व्यवस्था नगरिएकोले शुल्क संकलन गर्न अग्रसर नभएको
15	पार्किङ्ग शुल्क	नभएको	भएको	नभएको	न्युनतम संख्यामा सवारी साधन आउने तथा पार्क गर्नलाई धेरै ठाउँ नभएकोले तत्काल सम्भव नदेखिएको
16	फोहरमैलाव्यवस्थापन शुल्क	नभएको	भएको	नभएको	ग्रामिण भेगमा खेतबारी धेरै भएकोले त्यही व्यवस्थापन गर्ने हुनाले तत्काल सम्भव नदेखिएको
17	स्थानीय खानेपानी महसुल	नभएका	नभएको	नभएको	सबैले कल प्रयोग गरि त्यहाँको पानी प्रयोग गर्नाले तत्काल सम्भव नदेखिएको
18	स्थानीय विद्युत्महसुल	नभएको	नभएको	नभएको	स्थानिय विधुत उत्पादन नभएको
19	मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको	
20	व्यवसायमा सेवाशुल्क(केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प जिपफलायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि)	नभएको	नभएको	नभएको	
21	निर्माण, संचालन र यवस्थापनव गरेका पूर्वाधार तथा स्थानिय सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटक स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धाविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)	भएको	नभएको	नभएको	सम्भावना भएर पनि निर्माण नगरिएको हुँदा संकलन गर्न नसकिएको

22	मूल्यांकन सेवा शुल्क				
23	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्था स्तरका व्यापारिक फर्म	भएको	भएको	नभएको	नियमित अनुगमन हुन नसकेको, गाउँपालिकाले प्राथमिकतामा नराखेको
24	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेट वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खननतथा उपयोग शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको	स्रोत नै नभएको
25	वडामार्फत्गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको	
26	दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	नभएको	कार्यन्वयनमा नल्याइएको

स्रोत : महादेवा गाउँपालिका राजस्व बिभाग

माथी प्रस्तुत गरेको तालिकामा आयका शिर्षकहरुमा करको वर्तमान अवस्था र साम्भव्यतालाई प्रस्तुत गरिएको छ । उल्लेखित शिर्षकहरु गाउँपालिकले लिना मिल्ने कर तथा गैरकरहरु रहेको छ । यस तालिकाको स्रोत गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक २०७९ रहेको छ । गाउँपालिकाले कर शुल्क निर्धारण गर्ने क्रममा केहि सम्भावना नभएका शिर्षकहरु पनि समेटिएको छ । पालिकाले दर तोक्दा स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा भएको शिर्षकहरुमा व्यवहारिक नभएपनि अनिवार्य ठानेर शुल्क तोकेको पाइएको छ । तालिका अनुसार गाउँपालिकाले धेरै सम्भावित शिर्षकहरुमा कर निर्धारण गरेको छ भने केहि प्रावधानमा नभएको कुरा पनि आर्थिक विधेयक २०७९ म उल्लेख भएको पाइएको छ । आर्थिक विधेयक ले चारपाङ्गे सवारी साधनमा पटके करको दर निर्धारण गरेको छ भने स्थानिय सरकार संचालन ऐनमा यो कुराको प्रावधान रहेको पाइँदैन । गाउँपालिकामा ढुङ्गा, बालुवा उत्खनन को सम्भावना कम देखिन्छ भने पार्किङ्ग पनि अहिले सम्भावना भन्दा बाहिरको कुरा रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकामा मान्छेहरुको आवताजावत गर्ने कारण धेरै कम भएकोले अहिले नै धेरै शिर्षकहरुको सम्भावना कम रहेको देखिन्छ । माथि तालिकामा उठिएका प्रश्न तथा कमिकमजोरीलाई राजश्व सुधार कार्ययोजनामा सम्बोधन गरिएको छ ।

आन्तरिक आय उठाउन सक्ने तर हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरु तथा सोको परिचालन गर्ने उपाय :

तालिका ४ आन्तरिक आय उठाउन सक्ने तर हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरु तथा सोको परिचालन गर्ने उपाय

सम्भाब्य भए पनि हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरु	**लागु नहुनुको कारण**	**परिचालन गर्ने उपाय**
सम्पत्ति कर	• करदाता शिक्षाको कमि • गाउँपालिकाको अनुगमनमा कमि • गाउँपालिकामा संयन्त्र नभएको	• करदाता शिक्षालाई व्यापक बनाउने • गाउँपालिकाले संयन्त्र तयार गरि अनुगमनमा तिव्रता दिइ करको दायरामा ल्याउने
सवारी कर	• करदाता शिक्षाको कमि • गाउँपालिकामा सवारी करबारे प्रस्टता नभएको • थोरै छन् भनि बेवास्ता गरिएको	• सबै तिनपाङ्ग्रे सवारी साधनलाई अनिवार्य दर्ता गराउने • सबै दर्ता गरेका साधनलाई करको दायरामा ल्याउने

		• सवारी साधनलाई दर्ता नम्बर अनुसार नम्बरिङ्ग गर्ने
बहाल बिटौरी कर	• हाटबजारको राम्रो व्यवस्थापन हुन नसकेको • गाउँपालिकाले बेवास्ता गरेको • गाउँपालिकाको सबै ऐलानी जग्गाको अभिलेख नभएको	• गाउँपालिकाको सबै ऐलानी जग्गाको खोजी गरि अभिलेख तयार गर्ने • गाउँपालिकाले हाटबजारको व्यवस्था गर्ने • ऐलानी जग्गामा भएका क्रियाकलापहरुको अनुगमन गर्ने
विज्ञापन कर	• ग्रमिण भेगमा विज्ञापनको खासै महत्वको रुपमा नलिएको • गाउँपालिकाबाट अनुगमनको कमजोरी भएको • करको प्रस्ताव गर्दा विज्ञापन नै उठाउने प्रवृती भएको	• गाउँपालिकामा प्रचार प्रसार गरिएका विज्ञापनको अध्ययन गरि तथ्याङ्क निकाल्ने • सबै विज्ञापनकर्ताहरुलाई करको दायरामा आउन सुचना प्रवाह गर्ने • नयाँ विज्ञापन आउने जाने कुराको नियमित अनुगमन गर्ने
दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्था स्तरका व्यापारिक फर्म	• गाउँपालिकाको अनुगमन नभएको • विकास निर्माणका काम कम भएको • गाउँपालिकाको कमजोर संयन्त्र भएको	• गाउँपालिकाले संयन्त्र तयार गरि अनुगमनमा तिव्रता दिइ करको दायरामा ल्याउने • विकास निर्माणका योजनाहरुलाई प्राथमिकतामा राख्ने
दण्ड जरिवाना	• करदाता शिक्षाको कमि • गाउँपालिकाको बेवास्ता	• करदाता शिक्षा व्यापक बनाउने • कर तिर्ने समयावधि तोक्ने र घरघरमा सुचना प्रवाह गर्ने • गाउँपालिकाले संयन्त्र तयार गरि अनुगमनमा तिव्रता दिइ करको दायरामा ल्याउन
निर्माण, संचालन र यवस्थापनव गरेका पूर्वाधार तथा स्थानिय सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटक	• भएका पूर्वाधारको जिर्णोद्वार नभएको • नयाँ बनाउन अघि नसरेको • पूर्वाधारलाई व्यवस्थित बनाउन नसकेको	• पुराना पूर्वाधारहरुको मर्मत सम्भार र जिर्णोद्वार गर्ने • आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण कार्य प्राथमिकतामा राख्ने • भएका पूर्वाधारलाई व्यवस्थित गर्ने

स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धाविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)		

३.३ आन्तरिक राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

३.३.१ स्थानिय कर राजश्व

क. सम्पत्ति कर

गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक २०७९ अनुसार घर जग्गा करको व्यवस्थामा महादेवा गाउँपलिकाले १० लाख सम्मको टिनको छाना भएको घरमा रु ३०० र दलितको हकमा वार्षिक कर नलाग्ने रहेको छ भने अधिक्तममा १ करोड भन्दा माथीको घरमा वर्षिक दर ०.३५ प्रतिशत रहेको पाइएको छ । घरजग्गाको करको निर्धारण घरको बनोट , छाना र तल्लाको आधारमा गरिएको छ भने घरले चर्चेको जग्गाको आधार नरहेको कुरा आर्थिक विधेयकले उल्लेख गरेको छ । गत आर्थिक वर्षमा सम्पत्ती कर अन्तर्गत गाउँपालिकाले कत्ति पनि रकम संकलन गरेका छैन र चालु आर्थिक वर्षमा पनि रकम संकलन गरेको छैन । अहिलेसम्म गाउँपालिकामा कोहि पनि सम्पत्ति कर बुझाउन आएका छैनन् ।

तालिका ५ विल प्रणाली

विल प्रणाली			
पालिका	कम्प्युटर	हाते	कैफियत
वडा १		√	
वडा २		√	
वडा ३		√	
वडा ४		√	
वडा ५		√	
वडा ६		√	

स्रोत : महादेवा गाउँपालिका राजस्व विभाग

गाउँपालिकामा तथा अन्य वडाहरुमा अहिलेसम्म सेवाग्राहिले सम्पत्ती कर तिर्दा हाते बिल काट्ने प्रचलन रहेको पाइएको छ। त्यसले गर्दा कुनै जानकारी लिना परेमा बिलहरुको ढड्डा खोज्नुपर्ने अवस्था रहेको छ। गाउँपालिकामा कम्प्युटरबाट बिल काट्ने सफ्टवेर नरहेको र अघिल्लो आर्थिक वर्षको हिसाब खोज्नुपरे कठिन हुने अवस्था देखिएको छ।

संभाव्यता : गाउँपालिकाको घरधुरी सर्वेक्षण नभएकोले राष्ट्रीय जनगणना २०७८ लाई घरधुरिको आधार मानिएको छ। जनगणना २०७८ अनुसार यस महादेवा गाउँपलिकामा जम्मा ६२७९ घरधुरी रहेका छन जसमध्य माटोको जडान भएको ढुङ्गाको १५.६% (९७९) , सिमेन्टको जोडाइ भएको माटो ढुङ्गाको २१% (१३१९) , ढलान पिल्लर सहितको ९.९% (६२२) , काठ बाँसको पिल्लर भएको ५३.४% (३३५३) र अन्य ०.१% (६)रहेको पाइएको छ । त्यसैगरी घरको छानोको बनावट अनुसार जस्ता, टिन र च्यादर लगाउने घरधुरी सँख्या ४५०२, सिमेन्ट ढलानको घरधुरी ११६२, खर पराल र छ्वालिको छान हुने ३६४, टायल र झिङटिको १२६ जना, ढुङ्गा स्लेटको ५० जना, काठ फल्याकको ६८ र अन्य ७ घरधुरी रहेक छन । जनगणना शर्वेक्षण तथा सम्पत्ती कर तिरिएको सँख्या हेर्दा धेरै नै फरक देखिएको छ। यो तथ्याँकले

गाउँपालिकाको अवस्थामा अझै धेरै कर उठ्न बाँकी रहेको देखाउँछ। वर्तमान कानुनले सम्पत्ती कर भन्नाले घर र घरले चर्चेको जग्गा भन्ने बुझिन्छ तर गाउँपालिकाले घरको बनावटलाई मात्र आधार मानेर करको निर्धारण गरेको देखिएको छ ।

राष्ट्रीय जनगणना २०७८ को घरधुरी सर्वेक्षणलाई आधार मान्ने हो भने र गाउँपालिकको आर्थिक विधेयकलाई आधार मान्दा। ११६२ घरधुरी सँख्या रु ५०० का दरले र ४५०२ घरधुरी सँख्या रु ५०० का दरले गाउँपालिकाको करदाता हुन आउँछन जसनुसार गाउँपालिकको आम्दानी वार्षिक कर रु १९,३१,६०० उठ्ने सम्भावना देखिएको छ। तर घरको वार्षिक कर उठाउँदा घरको लगानीको हिसाबले कर उठाउने प्रणाली वैज्ञानिक पनि नरहेको देखिएको छ । उहि किसिमको घर समयको केहि अन्तरालमा बनाउँदा लागत फरक पर्ने भएकोले वैज्ञानीक प्रणालिद्वारा कर संकलन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका ६ सम्पत्ति कर विश्लेषण

क स	**नक्सापास**	**संख्या**	**कर शुल्क दर**	**जम्मा**
१	पक्की पिलरवाला	११६२	५००	५,८१,०००
२	टिनको छाना	४५०२	३००	१३,५०,६००
			जम्मा	**१९,३१,६००**

स्रोत : महादेवा गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक २०७९ तथा राष्ट्रिय जनगणना २०७८

सुधारका पक्षहरु

- सम्पत्ति करको अन्तर्गत आउने सबैको साम्भवयता अध्ययन गरि तथ्याङ्क लिने ।
- घरको करलाई त्यसको मापन अनुसारको वैज्ञानिक नियम बनाउने ।
- सम्पत्ति कर तिर्ने कुरालाई हरेक घर घरमा चेतना फैलाउने ।
- गाउँपालिकाको प्रत्येक घरधुरीलाई नक्सा पास र घर सम्पन्नता गराउने ।
- गाउँपालिकाको बाटोहरुलाई डिजिटलाइज गर्ने जसले गर्दा नक्सा पास गराउँदा विवरणमा कर छलीबाट जोगाउँछ ।
- सबै वडामा कम्प्युटरमा आधारित बिलिङ पद्धतिलाई अनिवार्य गर्ने ।

ख. भूमि कर

महादेवा गाउँपालिकाले आर्थिक विधेयक २०७९ मा नयाँ शुल्क सहित भुमी कर लगाउने निर्णय गरेको छ। सिँचित र असिँचित जग्गा गरेर करको दायरा मुल्याङ्कन गरी कर निर्धारण गरेको छ। गाउँपालिकाले सम्पत्ती कर र भुमी करलाई एउटौ रसिद दिने गरेको पाइएको छ ।

गत आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा यस महादेवा गाउँपालिकाले भुमी करको तथ्याँक फेला परेन भने चालु आर्थिक वर्ष को चैत मसान्त सम्म रु २,०४,००८ सँकलन भएको छ ।

गाउँपालिकासँग भूमिकार तिर्नुपर्ने करदाताहरुको उचित तथ्याँक रहेको छैन। हालको अवस्थामा जिल्ला नापी कार्यालयले जग्गाको वर्गीकरण गरि तथ्यांक निकाल्ने कार्य गरिरहेकोले तत्काल जसले गर्दा पर्याप्त मात्रामा कर उठाउन नसकेको अवस्था रहेको छ । साथै करयोग्य जमिनहरुको पनि वैज्ञानीक कर दायरा वर्गिकरण गर्नु पर्ने देखिएको अवस्था छ । जग्गाको भौगोलिक अवस्थिति, जग्गाको उपयोगको अवस्था, पुर्वाधार विकासको अवस्था आदी कुराहरुलाई कर वर्गिकरण अन्तर्गत समावेश गरेको पाइएको छैन ।

सम्भावना: गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रको भुमी करदाता कती हुन आउने भानी लेखजोखा गरेर सबैलाई करको दायरामा ल्याउने हो भने भुमी कर संकलनमा निकै सुधार हुने देखिन्छ। ल्यान्डयुज प्लानिङ्ग बाट कती कृषियोग्य जमिन रहेछ भन्ने कुरा आउनेछ। त्यसैगरी जग्गाको करको आधार छुट्ट्याउँदा सिँचित र असिँचित बाहेक अन्य वैज्ञानिक प्रणालीलाई

समेटेको खण्डमा कर सँकलन अझै प्रभावकारी देखिन आउनेछ । तत्कालको आर्थिक विधेयकलाई आधार मान्दा गाउँपालिकाले उठाउन सक्ने करलाई निम्न रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ७ भूमि कर विश्लेषण

क स	**जग्गाको किसिम**	**कठ्ठा**	**औसत कर शुल्क दर**	**जम्मा**
१	अनुमानित कृषियोग्य जमिन	१००३०	८.५	८५२५५

स्रोत : महादेवा गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक २०७९ तथा मालपोत कार्यालय, सप्तरी

सुधारका पक्षहरु

- मालपोत र नापी शाखासँग समन्वय गरि गाउँपालिकाको जग्गा जमिनको अभिलेख तयार गर्ने ।
- जग्गाहरुको उर्वरता, सुविधा, प्रयोगहरुलाई आधार बनाइ वैज्ञानिक रुपमा वर्गीकरण गर्ने ।
- कम्प्युटरको माध्यमबाट अभिलेखहरु उचित ढङ्गबाट व्यवस्थापन गरि दीर्घकालिन रुपमा सुरक्षित गर्ने ।
- अभिलेखलाई वडा स्तरमा कम्प्युटरको माध्यमबाट व्यवस्थित गर्ने र कर तिर्ने कुरालाई हरेक घर घरमा चेतना फैलाउने ।

ग. घरजग्गा बहाल कर

गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक २०७९ ले गाउँपालिकको क्षेत्र भित्र पर्ने कुनै पनि घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, सेड, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पुरै वा आंशिक रुपमा बहालामा दिएकोमा सम्बन्धित धनीबाट १० प्रतिशत घर वहाल कर संकलन गर्ने व्यवस्था रहेको छ । पालिकाले कुनै पनि क्षेत्रमा बहाल दिने क्रममा क्षेत्रगत विभाजन वा प्रायोजनको आधारमा घर बहाल कर को निर्धारण गरेको पाईंदैन ।

आर्थिक वर्ष २०७८/७९ म घर बहाल करको रुपमा संकलन भएको जम्मा रकमको रेकर्ड नरहेको छ भने चालु आर्थिक वर्ष २०७९/८० को वैशाख मसान्तसम्म रु १२,३०३ संकलन भएको छ भने अर्थिक वर्षको अन्तिमसम्म यतिमै सीमित रहने अनुमान गरिएको छ । अझै पनि सँस्था वा कम्पनिहरु आएर गाउँपालिकामा स्थापना भएको खण्डमा मात्र घरबहाल कर तिर्ने परिपार्टी रहँदै आएको छ भने अन्य घरहरुको बहाल कर तिरेको पाइएको छैन । अहिलेसम्म बैंक अवस्थित घर र टेलिफोनको टावर अवस्थित घरले र एक सँस्था बसेको घरले मात्र घरबहाल कर तिरेको अवस्था छ ।

सम्भावनाः

गाउँपालिकामा अहिले बजार क्षेत्र बढ्दो क्रममा रहेको छ । व्यापार व्यवसायको बृद्धी तिब्र रुपमा भइरहेको देखिएको छ । घरको नक्साहरु धेरै पास नभएपनी घर र टहराहरु बजार क्षेत्रमा र हुलाकी राजमार्गको छेउमा बढ्ने क्रममा छन । कतिपयमा पसल र अन्य आय आर्जनको कियकलाप हरु हुने गरेको पाइएको छ । तर ती सबैको तथ्याँक प्राप्त नभएकोले उठ्ने रकमको अनुमान गर्न नसकिने अवस्था रहेको छ । तर उचित तथ्याँक संकलन गरेर सबैलाई करको दायरामा ल्याउने हो भने राजश्व सुधारमा धेरै योगदान दिने देखिन्छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा पनि घरबहालको तथ्याङ्कलाई ३ वटा घर भनेर मात्र उल्लेख गरेको देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु

- जनगणनाको तथ्याङ्कलाई गाउँपालिकाले रुजु गरेर तथ्याङ्कक निकाल्ने
- घुम्ति टोली बनाएर प्रत्येक वडाले समय समयमा अनुगमन गर्ने ।
- घरबहाल करको कार्यविधि तयार गर्ने र सबैमा सुचिकृत गर्ने ।

- विभिन्न कार्यक्रमको माध्यमबाट यो सुचना सम्प्रेषण गर्ने ।
- घरधनि र बहालमा बस्ने दुवै पक्षलाई यो कर सम्बन्धि जानकारी गराउने ।
- सम्पत्ति कर तिर्नेबेला एकमुष्ठ बहालकर पनि सँगै तिर्ने व्यवस्था गर्ने ।

घ. व्यवसाय कर

महादेवा गाउँपालिकाले आर्थिक बिधेयकमा बिभिन्न किसिमको व्यावसायलाई वर्गिकरण गरी व्यवसाय कर र नविकरण शुल्क भनी निर्धारण गरेको छ। साना खुद्र पसललाई न्युनतम रु २०० देखी ठुलो उधोग व्यवसायलाई रु १५००० सम्म वार्षिक कर र नविकरण शुल्क तोकेको छ। गाउँपालिकाले गता आर्थिक वर्षा २०७८/७९ म व्यवसाय कर अन्तरगत उठेको रकमको कुनै रेकर्ड छैन भने चालु वर्षको वैशाख मसान्त सम्म रु ४२,८०० सँकलन गरेको छ र आर्थिक वर्षको अन्तिम सम्म रु ४५००० सँकलन गरिसक्ने अनुमान गरिएको छ। केन्द्रिय तथ्याँक विभागले विस २०७४ सालमा गरेको आर्थिक जनगणना अनुसार यस महादेवा गाउँपालिकमा ५९३ व्यवसाय रहेको छ।

तालिका ८ व्यवसाय कर विश्लेषण

विवरण	**संख्या**	**औसत कर वा शुल्कको दर**	**सम्भाब्य रकम**
ठुला	—	—	—
मझौला	—	—	—
साना	५९३	५००	२,९६,५००

स्रोत : महादेवा गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक २०७९ तथा राष्ट्रिय जनगणना २०७८

सुधारका पक्षहरु

- सबै व्यवसायको तथ्याङ्कलाई गाउँपालिकाले रुजु गर्ने र यसको अनुगमन गर्न प्रत्येक वडा सकिय हुने ।
- अहिलेसम्म दर्ता नगरिएकालाई जरिवाना रहित दर्ताको मौका दिने र सुचना प्रवाह गर्ने ।
- हरेक व्यवसायको नविकरण र अधावधिक अनिवार्य गराउने ।
- दर्ता भएका हरेक व्यवसायलाई प्रमाणपत्र दिने ।
- व्यवबसाय दर्ता, नवीकरण र खारेजी सम्बन्धी स्पष्ट कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- कर सचेतना सम्बन्धी कार्यक्रमहरु आयोजना गर्ने र गुनासो सुनुवाइको निमित्त सहज वातावरण बनाउने ।
- कर नियमित तिर्नेलाई पुरस्कृत गर्ने र नतिर्नेलाई दण्ड दिने प्रावधान ल्याइ सबैलाई सजग बनाउने ।

ङ जडिबुटि, कवाडि, जीवजन्तु कर

महादेवा गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ती वा संस्थाले प्रचलित कानुनले निषेधित गरिएको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ्ग, प्वाँख, छाला जस्त वस्तुको व्यवसायिक कारोवार गरे वापत साना गाडिलाई प्रती पटक रु १००० र ठुला गाडिलाई प्रतिपटक रु २००० को दरले कर लगाउने निर्णय गरेको छ । त्यसैगरी कवाडिमालको हकमा वार्षिक रु ३००० लिने निर्णय गरेको छ। गत आर्थिक वर्षमा महादेवा गाउँपालिकले कवाडिमा रु

कति कर संकलन गरेको भन्ने रेकर्ड पाइएको छैन भने चालु आर्थिक वर्षमा वैशाख मसान्तभित्र कत्ति पनि रकम संकलन भएको छैन ।

गाउँपालिकामा लगभग सबै क्षेत्र पूर्ण ग्रामिण क्षेत्र परेकोले कवाडी संकलनको खासै सम्भावना देखिएको छैन । ठुला बजारहरु भएको ठाउँमा कवाडी संकलन सम्भव हुन्थ्यो भने यस गाउँपालिकामा थोरै र एकदम साना बजारहरु मात्र रहेका छन । हुलाकी राजमार्ग स्तरउन्नती भएसँगै निकट भविश्यमा बजारहरु बढ्न सक्ने भएकोले यसलाई कार्वन्यन गर्न केहि वर्ष नै कुर्नु पर्ने देखिएको छ । त्यसैगरी गाउँपालिकाको क्षेत्रमा कुनै पनि वन नरहेकोले त्यस्तो जडिबुटिको सम्भावना ज्यादै न्युन रहेको देखिन्छ। जडिबुटिको लागी सोही किसिमको रुखबिरुवा वृक्षारोपण गर्नुपर्ने देखिन्छ।

सुधारका पक्षहरु

जडिबुटि, कवाडि, जीवजन्तु करको सम्भावना अहिलेको अवस्थामा न्युन देखिएको छ ।

च सवारी कर

नेपालको संविधान अनुसार सवारी कर प्रदेश र स्थानिय तहको दोहोरो अधिकारभित्र पर्ने कर हो। यो व्यवस्थालाई अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन मार्फत कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरिएको छ। त्यसअन्तर्गत स्थानिय तहले विधुतिय रिक्सा, अटोरिक्सा, टाँगा र रिक्सालाई करको दायरामा ल्याएर शुल्क निर्धारण गर्न सक्छ । गाउँपालिकामा अहिले वर्तमान अवस्थामा १५ देखि २० त्यस्ता किसिमका सवारी साधनहरु सँचालनमा रहेका छन। गाउँपालिकाले ठेला, रिक्सा र टाँगा दर्ता गरी नम्बर दिए वापत रु ३०० लिने व्यवस्था रहेको छ भने विधुतिय रिक्सा र टेम्पो लाई सरकारले तोके बमोजिमको शुल्क लिने भन्ने व्यवस्था रहेको छ। गाउँपलिकाम केहि संख्यामा यस्ता सवारी साधन रहेको र आर्थिक विधेयकमा पनि यसको मुल्य तोकेको भए पनि संकलन नगरिएको अवस्था रहेको छ । गाउँपालिकाले पटके सवारी करको मुल्य पनि निर्धारण गरेको छ भने पटके कर भने स्थानिय तहको अन्तर्गत नपरेको ले यो कानुन विपरित रहेको देखिन्छ।

सम्भावनाः

अहिलेको वर्तमान अवस्थामा देशको जुनसुकै स्थानमा सहज सवारी साधनको रुपमा अटोरिक्सा लाई लिने गरिन्छ भने तराइ क्षेत्रमा त यो हरेक कुना काप्चामा पाइन्छ। महादेवा गाउँपालिकामा पनि अटोरिक्सा र टेम्पोहरु चल्ने क्रम बढ्दै गैरहेको छ । सो अवस्थामा आफ्नो पालिकमा दर्ता गराउने त्यस्ता सवारी साधनलाई वार्षिक करको दायरामा ल्याउन सकेमा राजश्व सुधारमा धेरै योगदान पुग्ने देखिन्छ । गाउँपालिकामा अहिलेसम्म दर्ता हुने सवारी साधन र सम्भावित उठ्ने कर लाई निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । अहिलेको अवस्थालाई हेर्ने हो भने विधुतिय रिक्सा, टाँगा र अटो न्युनतम आङ्कलन गर्दा ११० वटा रहेका छन्। ति सबैको कर स्वरुप गाउँपालिकाको वडापत्रमा उल्लेखित अनुसार ५००० का दरले कर उठाउदा वार्षिक रु। ५,१०,००० हुन आउँछ।

तालिका ९ तिनपाङ्ग्रे् सवारी साधन कर विश्लेषण

क स	अनुमानित तिनपाङ्ग्रे् सवारी साधन	अनुमानित संख्या	कर शुल्क दर	जम्मा
१	अटो रिक्सा, ई रिक्सा	१००	५०००	५०००००
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा	२	५०००	१००००
जम्मा				५,१०,०००

स्रोत : महादेवा गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक २०७९ तथा गाउँपालिकको वडापत्र

सुधारका पक्षहरु

- सबै तिनपाङ्ग्रे सवारी साधनको तथ्याङ्क भेला गरि अनिवार्य दर्ता गराउने
- गाउँपालिकालाई दर्ताको अधिकार भएको सवारी साधनको दर्ता, नम्बरिङ्ग, नविकरण, खारेजी आदि सबैको कार्यविधि तयार गरि सोहि अनुसार अघि बढ्ने ।
- सवारी साधनको इन्जिनको क्षमता अनुसार करको दर निर्धारण गर्ने ।
- करसँगै सवारी विमा कार्यक्रमलाई पनि अनिवार्य गराउने ।

छ. विज्ञापन कर

गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयकले सब बोर्डिङ , होर्डिङ बोर्ड, ग्लोशाइन बोर्ड, भित्ते लेखन, ब्यानर, पर्खाल पोतिएको, सार्वजनिक स्थलमा साइन्बोर्ड राखिएको, पोल, गाडिमा गरिने विज्ञापन भनेर उठाउने कर निर्धारण गरेको छ । जसमा अधिकतममा ब्यानरको रु ७५० रहेको छ भने न्युनतममा भित्ते लेखन प्रती वर्ग फिट रु २० रुपैया निर्धारण गरिएको छ । गाउँपालिकाले गत आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा बिज्ञापन कर वापत कुनै रेकर्ड छैन भने चालु आर्थिक वर्षमा वैशाख मसान्त सम्म कत्ति पनि रकम संकलन गरेको छैन ।

सम्भावनाः

गाउँपालिकामा वार्षिक रुपमा के कस्तो विज्ञापन सामाग्रीहरु प्रयोग भएको छ भन्ने कुराको कुनै पनि तथ्यान्क रहेको छैन । तर पनि हुलाकी राजमार्गले छुने अनि मानिसहरुको आउजाउ बढ्ने क्रम रहेकोले बिज्ञापन करको सम्भावना फराकिलो हुँदै गएको देखिन्छ । यो गाउँपालिका दुइ प्रमुख नगरपालिकाको बिचमा अवस्थित भएकोले नगरपालिका स्थित ब्यापारिक संस्थाले बिज्ञापन गाउँगाउँ पुर्याउने निश्चित देखिन्छ । त्यसको लागी गाउँपालिकाले अहिले देखी नै तयारीमा लाग्दा उचित हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु

- गाउँपालिकामा प्रचार प्रसार गरिएका विज्ञापनको अध्ययन गरि तथ्याङ्क निकाल्ने ।
- सबै विज्ञापनकर्ताहरुलाई करको दायरामा आउन सुचना प्रवाह गर्ने ।
- नयाँ विज्ञापन आउने जाने कुराको नियमित अनुगमन गर्ने ।
- निजी घरहरुमा राखेको विज्ञापनहरुलाई पनि करको दायरामा ल्याउने ।
- विज्ञापन सामाग्रीहरुलाई पनि वर्गीकरण गर्ने कार्यविधि बनाउने ।

३.३.२ गैरकर राजश्व

क) बहाल बिटौरी शुल्क

स्थानिय सरकार सन्चालन ऐन २०७४ ले स्थानिय सरकारको क्षेत्रभित्र सो पालिकाले निर्माण गरेको तथा पालिकाको स्वामित्व रहेको भवन, हाट, बजार या पसललाई उपयोग गर्न दिइ सो वापत बहाल बिटौरी संकलन गर्ने अधिकार दिएको छ । उक्त ऐनको आधारमा महादेवा गाउँपालिकाले आर्थिक विधेयक २०७९ मा बहाल बिटौरिको शुल्क तय गरेको छ जसअन्तर्गत पक्की सटर पुरानो भवन (२०७३/७४) सम्म निर्मित, नयाँ पक्की सटर, टिनको छानो भएको सटर वा घर भनेर विभाजन गरेको छ । साथै यि उल्लेखित दरमा नघट्ने गरी गाउँपालिका क्षेत्रभित्र आफुले निर्माण, रेखादेख वा सन्चालन गरेको हाट बजार, पसल, हल, सामुदायिक भवन, जग्गा वा अन्य कुनै पनि किसिमको सम्पत्ती वा व्यवसायिक भवन प्रयोगमा ल्याइएमा प्रतिस्पर्धाको आधारमा हुन आउने अधिकतम रकम बहाल बिटौरी करमा ल्याउने व्यवस्था रहेको छ । तर गाउँपालिकाले बहाल बिटौरीको रुपमा कुनै पनि रकम नउठाएको सुचना प्राप्त भएको छ ।

सम्भावनाः

तालिका १० बहाल बिटौरी शुल्क विश्लेषण

क स	बहाल बिटौरी	संख्या	हाटमा औसत व्यापारी संख्या	वर्षमा हाट लाग्ने दिन	कर शुल्क दर	जम्मा
१	हाट बजार	७	४०	४८	२५	३,३६,०००

स्रोत : महादेवा गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक २०७९ तथा गाउँपालिकामा छलफल

सुधारका पक्षहरु

- गाउँपालिकाको सबै ऐलानी जग्गाको खोजी गरि अभिलेख तयार गर्ने ।
- ऐलानी जग्गामा भएका क्रियाकलापहरुको अनुगमन गर्ने ।
- हाटबजारको सम्पूर्ण तथ्याङ्क राखि नियमित कर शुल्क लिने ।
- जमिन या भवनको उपयोग अनुसारको कर निर्धारण गर्ने ।

ख पार्किङ शुल्क

स्थानिय तहलाई आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनैपनी सवारी साधनलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराएवापत शुल्क लिन सक्ने अधिकार प्राप्त छ । तर त्यसको लागी स्थानिय तहले ब्यबस्थित पार्किङ्गको लागी आवश्यक पुर्वाधार निर्माण गर्न आवश्यक रहेको छ । गाउँपलिकाले विदेशी बस, ट्राक, लहरिमा दैनिक रु १०० निर्धारण गरेको छ, त्यसैगरी विदेशी साना सवारी साधनमा दैनिक रु ५०, भाडाका ट्याक्सी, टेम्पो, कार, जीप, भ्यानमा दैनिक रु २५, निजी कार, जीप, टेम्पो, ब्यानम्मा दैनिक रु १० र भाडा तथा निजी ट्याक्टर, मिनिबस, मिनी ट्रकमा दैनिक रु १५ निर्धारण गरेको छ । आर्थिक विधेयकमा उल्लेख गरेपनी गाउँपालिका ग्रामीण क्षेत्र पर्ने भएकोले अहिलेसम्म पार्किङ्ग क्षेत्र निर्माण नगरेको अवस्था छ । साथै थोरै मात्र बहिरी सवारी साधन आउने गाउँपालिकामा धेरैतिर खुल्ल स्थान भएकोले पार्किङ्ग स्थल नबनाएको देखिन्छ ।

सम्भावनाः

महादेवा गाउँपालिकामा बहिरी मानिसहरु आउने वातावरण नभएसम्म र बजार बृद्धी नभएसम्म पार्किङ्ग शुल्क संकलन गर्ने सम्भावना न्युन देखिन्छ । गाउँपालिकामा धेरै स्थानहरु खुल्ला रहेकोले पार्किङ्गको लागी गाडीहरुले पनि शुल्क तिरेर व्यवस्थित स्थान खोज्ने सम्भावना कम नै देखिन्छ ।

ग फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्क

स्थानिय तहले फोहोर मैला व्यवस्थापन गरेबापत शुल्क उठाउने कानुनी व्यवस्था रहेको छ । तर महादेवा गाउँपालिका पूर्ण रुपमा ग्रामिण परिवेशको भएकोले मानिसहरुले घरबाट निस्केको फोहोरहरु घर वरिपरी नै विसर्जन गर्ने गरेका छन जसले गर्दा पालिकाले फोहोर व्यवस्थापन गर्नु परेको अवस्था छैन । साथै गाउँपालिकमा ढलको पनि आवश्यक नपरेकोले गर्दा गाउँपालिकाले यसतर्फ कुनै पनि कदम नचालेको अवस्था छ ।

सम्भावना :

अहिलेको परिवेशमा गाउँपलिकाको फोहोर व्यवस्थापन शुल्कमा कुनै पनि सम्भावना नदेखिएको अवस्था छ ।

घ सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

गाउँपालिकले सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर अन्तर्गत मोही नामसारि, नागरिकता प्रमाणपत्र, जग्ग नामसारि, नाता प्रमाणित, चरित्र प्रमाणित, वसोवास प्रमाणित, विधुत टेलिफोन जडान सिफारिस गरी विभिन्न अरु सिफारिस र प्रमाणितको शुल्क निर्धारण गरेको छ । गता आर्थिक वर्ष २०७८/७९ म गाउँपलिकाले यो शिर्षक अन्तर्गत उठेको रकमको रेकर्ड रहेको छैन भने चालु आर्थिक वर्षको वैशाख मसान्तसम्म रु ४९,५४० संकलन गरेको छ । यो आर्थिक वर्षको प्रस्तवित लक्ष्य कति भनेर शिर्षक अनुसार विभाजन नभएकोले त्यसलाई यहाँ उल्लेख गरिएको छैन । कुनै पनि कार्यालयमा बिलिङ्ग गर्ने कम्प्युटर सफटवेर नभएको कारण हाते विलबाट रसिद कटिने गरेको व्यवस्थ रहेको छ ।

सम्भावना

सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर गाउँपालिकाको नियमित कार्य हो जुन सेवाग्राहिहरुलाई आवश्यक्ता अनुसार प्रदान गरिनुपर्छ । त्यसकारण यो राजश्व संकलन गर्ने महत्वपूर्ण माध्यम हो । गाउँपालिकाले बढ्दो जनसंख्या र मानिसहरु माझ जानकारी बढेकोले यसलाई आउने आर्थिक वर्षहरुमा १०% का बृद्धिदरले उठ्दै जाने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरु

- कम्प्युटरबाट विलिङ्ग गर्ने नियम बनाइ तथ्याङ्कलाई दीर्घकालिन रुपमा सुरक्षा दिने ।
- सिफारिस र प्रमाणित कुराहरुलाई सफ्टवेरको माध्यमबाट सो मान्छेको अन्य विवरणसँग लिङ्क गर्ने ।
- दस्तुर तिरेको नतिरेको हेरेर मात्र सिफारिस र प्रमाणित गर्ने ।

ङ पर्यटन स्थल प्रवेश शुल्क

महादेवा गाउँपालिकामा कुनै पनि स्थानलाई पर्यटकिय स्थान भनेर तोकिएको छैन र साथै आर्थिक विधेयकमा पनि यो सम्बन्धी कुनै शुल्क निर्धारण गरिएको छैन र कतै पर्यटकिय शुल्क भनेर उल्लेख पनि गरिएको छैन । गाउँपालिकमा बहिरी मानिसहरुको आवत जावत पनि विशेष परिस्थिती बाहेक अन्य घुमफिर गर्ने योजनले भएको देखिन्न ।

सम्भावना :

गाउँपालिकाले पर्यटन प्रबर्धनको निमित्त छुट्टै कार्ययोजना बनाइ पर्यटकिय क्षेत्र विकास गर्न लगानी नगरी यो शिर्षकमा राजश्व सुधार गर्न सकिने सम्भावना देखिन्न ।

सुधारका पक्षहरु

- पर्यटन सम्भावना भएका ठाउँहरुको पहिचान गर्ने ।
- पर्यटन स्थल निर्माण गर्न बजेट विनियोजन गर्ने ।
- पर्यटन प्रवर्धनको निमित्त समुदायमा जनचेतना कार्यकम फैलाउने ।
- पर्यटकिय स्थलको प्रचारको निमित्त मिडिया र युट्युवलाई परिचालन गर्ने ।

च नक्सापास दस्तुर

स्थानिय सरकार सँचालन ऐन २०७४ ले स्थानिय तहबाट नक्सा पासको अनुमती नलिइकन घर निर्माण गर्ने अनुमती कसैलाई दिंदैन । गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक अनुसार १००० वर्गफिट सम्मको नक्सा पास गर्दा प्रती वर्गफिट रु २, २००० वर्गफिट सम्मकोलाई रती वर्गफिट रु २।५, २००० वर्गफिट भन्दा माथिकोलाई प्रती वर्गफिट रु ३, जस्तपाता र टायलको छानो भएकोलाई रु १, पार्कहाल प्रती रानीङ्ग फिट रु ५ गरी शुल्क निर्धारण गरेको छ । कार्यालयमा बिलिङ्ग

गर्ने कम्प्युटर सफ्टवेर नभएको कारण हाते विलबाट रसिद कटिने गरेको व्यवस्था रहेको छ । गता आर्थिक वर्ष २०७८/७९ म गाउँपलिकाले यो शिर्षक अन्तर्गत कुनै रकम संकलन गरेको थिएन भने चालु आर्थिक वर्षको वैशाख मसान्तसम्म रु४५००।संकलन गरेको छ ।

सम्भावना

नक्सापास दस्तुर गाउँपालिकाको नियमित कार्य हो जुन सेवाग्राहिहरुलाई आवश्यक्ता अनुसार प्रदान गरिनुपर्छ। त्यसकारण यो राजश्व संकलन गर्ने महत्वपूर्ण माध्यम हो । गाउँपालिकामा निर्मित घरहरुले नक्सापास नै नगराएको विवरण प्राप्त भएको छ । सो सबै घरलाई सुचित गरि अनिवार्य नआउने आर्थिक वर्षमा रु ४७,७८,२०० उठ्ने अनुमान गरिएको छ । त्यसपश्चात ५% का दरले बढ्दै जाने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका ११ नक्सापास दस्तुर विश्लेषण

घरधुरी विवरण	संख्या	औसत वर्गफिट	औसत शुल्क	जम्मा शुल्क
पक्की पिलरवाला	११६२	७००	२.५	१६,२६,८००
टिनको छाना	४५०२	७००	१	३१,५१,४००
जम्मा				४७,७८,२००

स्रोत : महादेवा गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक २०७९ तथा राष्ट्रिय जनगणना २०७८

सुधारका पक्षहरु

- सचेतनामूलक तथा प्रचारात्मक अभियानहरु सञ्चालन गरी नक्सापास हुन बाँकी सबै घरलाई नक्सापासको दायरामा ल्याउने ।
- घर बनाउदा नक्सापासलाई अनिवार्य बनाउन नियमित अनुगमन गर्ने ।
- भवनहरुलाई आवासीय, व्यवसायिक तथा औद्योगिक गरी वर्गीकरण गर्ने ।
- सामाजिक सेवाको निमित्त बनेको भवनलाई करमा सहुलियत दिने ।
- सेवाहरु कम्प्युटरको माध्यमबाट दिने र व्यक्तिको अन्य विवरणसँग लिङ्क गर्ने ।

छ) ब्यवसाय रजिष्ट्रेशन तथा नविकरण दस्तुर (दर्ता तथा अनुमती दस्तुर)

महादेवा गाउँपालिकाले व्यवसाय कर र नविकरण को शुल्क आर्थिक विधेयकमा उल्लेख गरेपनी दर्ता सम्बन्धी कुनै पनि शुल्क उल्लेख गरेको पाइँदैन । जुनै पनि स्थानिय निकायले ब्यवसाय रजिष्ट्रेशन गर्दा शुल्क लिने गर्दछ। यस गाँउपालिकाले ब्यवसाय दर्ता र नविकरणबाट गत आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा कति आम्दानी गरको रेकर्ड रहेको छैन भने चालु आर्थिक वर्ष २०७९/८० को वैशाख मसान्तसम्म रु ४२,८०० संकलन गरेको छ ।

सम्भावना :

गाउँपलिकाको बढ्दो जनसँख्या, बढ्दो सडक र हुलाकी राजमार्ग र अलि अलि गर्दै बढेको बजारले व्यवसाय दर्ताको सम्भावना बढेको देखिन्छ ।

सँगै व्यवसाय बढ्ने भएकोले वार्षिक रुपमा यसको वृद्धी हुने अनुमान गर्न सकिन्छ । विकासका पुर्वाधारहरुलाई आधार मानेर व्यवसाय दर्ता गरेर सबैलाई करको दायरामा ल्याउँदा निम्न रकम को सम्भावना भनेए अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरु

- कारोबार र पूँजी हेरेर दर्ता र नविकरण गर्ने कार्यविधि बनाउने ।
- कारोबार हेरेर दर्ता शुल्कको वर्गीकरण गर्ने ।
- दर्ताबिना चलेका कारोबारहरु हेरेर तुरुन्तै करको दायरामा ल्याउने ।
- दर्ता गरेर प्रमाणपत्र हासिल गरेपछि मात्र कारोबार सन्चालन गर्न मिल्ने नियम बनाउने ।

तालिका १२ व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण विश्लेषण

स्रोत : महादेवा गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक २०७९ तथा राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५ को आदेश, २०७४

विवरण	**संख्या**	**औसत कर वा शुल्कको दर**	**सम्भाब्य रकम**
ठुला	–	–	
मझौला	–	–	
साना	६००	५००	३,००,०००
कुल आय सम्भाब्यता			३,००,०००

ज) **विक्रीबाट प्राप्त रकम (स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टि, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री**)

केहि नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७५ को दफा ६२ क थप गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम्माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान राखेको छ । स्थानीय सरकार ऐन, २०७४ मा भएको यस संशोधनसँगै संघीय कानूनमा स्रोत बाँडफाँटको अर्को स्पष्ट कानुनी व्यवस्था नभएसम्म यस शीर्षकको राजश्व स्थानिय तहको एकल अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने देखिन्छ । साविकमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको मात्र व्यवस्था भएकोमा यस संशोधनसँगै वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको समेत व्यवस्था भएको छ र आवश्यकता अनुसार यी दुई अध्ययनको सिफारिशका आधारमा स्थानीय तहले ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो वा स्लेट बिक्री गर्न सक्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ । तर गाउँपालिकाले यो सम्बन्धी शिर्षक आर्थिक विधेयक २०७९ म कतै उल्लेख गरेको पाइएको छैन ।

सम्भावना

यस महादेवा गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्र पर्ने नदी नाला र अन्य स्रोतबाट सामाग्री विक्री गरी राजश्व संकलन गर्ने सम्भावना कम नै रहेको छ भने खाँडो खोला राजविराज नगरपालिकासँगको सीमाना रहेकोले समन्वय गरेर मात्र अघि बढ्न सकिन्छ । तथापी खाँडो खोलाको बालुवालाई राम्रो स्तरको बालुवा नमान्ने गरेकोले साह्रै आम्दानी हुने अवस्था देखिएको छैन ।

सुधारका पक्षहरु

- आर्थिक विधेयकमा यस शिर्षकलाई अनिवार्य रुपमा उल्लेख गरेर शुल्क निर्धारण गर्ने ।

- गाउँपालिकाले सम्भावित विक्री गर्न सक्ने श्रोतको वातावरणिय प्रभाव परिक्षण गराउने ।
- निजि जग्गा उत्खनन गरेर विक्री गर्ने सम्बन्धी पनि स्पष्ट ऐन बनाउने ।
- नियम विपरीत उत्खनन गरि विक्री वितरण गर्नेलाई जरिवाना गर्ने ऐन बनाउने ।
- मापदण्ड तयार गरि त्यसभित्र रहेर मात्र कार्य गर्ने नियम बनाउने ।

झ) सामुदायिक वनको वन पैदावार विक्रीबाट प्राप्त हुने आय

केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७५ को दफा ६२ ख. थप गरे पश्चात्सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावारको बिक्रीबापत प्राप्त गर्ने रकमको दश प्रतिशत सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । तर महादेवा गाउँपालिकामा एउटापनि सामुदायिक वन नभएकोले यो सम्बन्धि तत्काल कुनै सम्भावना रहेको छैन ।

परिच्छेद – ४

आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

यस परिच्छेदमा महादेवा गाउँपालिकको राजश्व सम्बन्धी क्षमता र गाउँपालिकाले राजश्व सुधारमा गरेका प्रयासहरुको बारेमा छलफल गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको राजश्वको क्षेत्रमा गरेका राम्रा कामहरु र गर्नुपर्ने सुधारको बारेमा जानकारी हुनेछ ।

४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीति

महादेवा गाउँपालिकामा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६५ अनुसार गाउँपालिका उपप्रमुखको संयोजकत्वमा राजश्व सम्बन्धी विषयमा परामर्शका लागि सात सदस्यीय स्थानीय राजश्व परामर्श समिति गठन गरिएको छ ।

तालिका १३ स्थानीय राजश्व परामर्श समिति

कस	नाम	पद
१	श्री अर्चना कुमारी यादव	संयोजक
२	श्री प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	सदस्य
३	श्री गजेन्द्र मण्डल	सदस्य
४	श्री फुलो देवी मण्डल	सदस्य
५	श्री चन्द्रिका देवी खंग	सदस्य
६	श्री कृष्ण कुमार यादव	सदस्य
७	श्री सुनिल कुमार मण्डल	आमन्त्रित सदस्य

स्रोत : महादेवा गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक २०७९

गाउँ सभा आ.व.२०७८।७९ ले महत्वपूर्ण रहेको आर्थिक विधेयक २०७९ पारित गरेको छ जसले विभिन्न शिर्षकहरुको कर शुल्क निर्धारण गरेको छ । साथै आर्थिक वर्ष २०७९/०८० को लागि राजस्व परिचालनका लागि निम्न बमोजिमका नीति तथा कार्ययोजनाहरू तय गरेको छ :

- गाउँपालिकको मानिसहरुलाई कर तिर्नको निमित्त अभिप्रेरित गर्ने ।
- वैज्ञानिक ढङ्गबाट करको शुल्क र दरको निर्धारण गर्ने ।
- पुरस्कार र दण्डको निती ल्याएर मानिसहरुलाई कर तिर्नको निमित्त अभिप्रेरित गर्ने ।
- राजास्वको सम्भावना अध्यायन गरी पूर्ण रुपमा परिचालन गर्न योजना बनाउने ।
- राजास्वको चेतना फैलाउन समुदायस्तरमा विभिन्न माध्यमबाट सुचना सम्प्रेसण गर्ने ।

४.२. आय संकलनको संस्थागत क्षमता

- राजश्व परामर्श समितिले आवश्यकता अनुसार करको विषयमा, करको दरमा, करको दायरामा विभिन्न दृष्टिकोणबाट छलफल गरि नगरसभामा स्वीकृतिको निमित्त पेश गर्ने गरेको छ ।
- गाउँपालिकामा राजश्व सम्बन्धी हेर्ने एक जना व्यक्ति मात्र रहेको छ भने सो व्यक्तिलाई अन्य सहायकहरुको व्यवस्था रहेको छैन । सो कर्मचारीलाई आफु गाउँपालिका आउनु भन्दा अगाडीको सम्पूर्ण कागजपत्रहरु हेण्डओभर गर्ने व्यक्ति पनि नभएकोले सो एक कर्मचारीलाई तथ्याङ्क राख्न अत्यन्त मुस्किल देखिएको छ ।
- राजश्व शाखामा जम्मा एकजना व्यक्ति मात्र रहेका छन् भने उनको साथमा एउटा कम्प्युटर पनि नरहेको र चालु आर्थिक वर्षको तथ्याङ्क दिन पनि विलका पानाहरु पल्टाउनु परेको अवस्था रहेको छ । राजश्व शाखा हेर्नेलाई छुट्टै कोठा उपलब्ध पनि नरहेको र शिक्षा शाखामा मिलेर बस्नु परेको अवस्था रहेको छ ।
- वडा कार्यालयहरुमा वडा सचिव, कार्यालय सहायक सहित सामान्यतया दुई जना कर्मचारी कार्यरत रहेका छन्।

- कुनै पनि वडामा कम्प्युटरबाट बिलिङ्ग प्रणाली छैन र सबै बिलिङ्गका कार्यहरु हाते विलको माध्यमबाट गरिन्छ ।
- तत्काल राजश्व सम्बन्धी नीतिनियममा आर्थिक विधेयक २०७९ ल्याइएको छ जसले विभिन्न कर संकलनका शिर्षकको शुल्क दर तोकेको छ । तर कतिपय दर प्रणाली अझ वैज्ञानिक नभएकोले परिमार्जन गर्न आवश्यक रहेको देखिएको छ ।
- स्थानीय तहको राजश्व प्रशासन र व्यबस्थापन सम्बन्धी विषयमा विशिष्ठीकृत तालिम, अध्ययन, अवलोकन भ्रमण लगायत क्षमता विकासका कृयाकलापहरु भने हुन सकेको देखिदैन ।

४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको

तालिका १४: गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनको अवस्था

आय शिर्षक	०७७।७८ को	०७८।७९ को	वार्षिक बृद्धि दर प्रतिशत	प्रस्तावित आय ०७९।८० को	अनुमानीत आय ०७९।८० को	चालु आय ०७९।८० को
क. आन्तरिक आय						
सम्पत्ति कर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
मालपोत(भुमिकर)	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	२,०४,००८
वित्तिय संस्था कर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	४२८००
प्राकृतिक स्रोत उपयोग कर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
हाट वजार पसल कर (बहाल, विटौरी शुल्क)	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
घर जग्गा कर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
बहाल कर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	१२३०३
व्यवसाय कर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	

सवारी साधन कर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
व्यवसायीक भिडियो कर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
विज्ञापन कर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
अन्य सेवा सुल्क	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
नक्सा पास दस्तुर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	४५००
सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	४९,५४०
अन्य दस्तुर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	१०४०००
शिक्षा तथा स्वस्थ्य विकास कर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	७८,५००
विक्री आय, गिट्टी, बालुवा, ढुंगा	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
दण्ड जरिवाना	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
अन्य आय	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	२२,३५०
धरौटी जफत	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
बेरुजु	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका		गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	३१,२३,८४०

सडक मर्मत तथापर्यावरण	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड रोयल्टी	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	नउठेको
जम्मा आन्तरिक आम्दानी	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
ख. राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
संघीय सरकार बाट(मु.अ.कर तथा अन्तः शुल्क)	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
प्रदेशसरकार बाट (सवारी साधन)	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
रजिस्टेशन बाट आय	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
श्रोत उपयोगबाट प्राप्त बाडफाड	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
जम्मा राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
ग. अनुदान तथा हस्तान्तरण	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
अनुदान तर्फ	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
समानिकरण	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
शसर्त	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	

विशेष	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
अन्य	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
स्थानिय निकाय सशर्त चालु अनुदान	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
स्थानिय निकाय सशर्त पुजिगत अनुदान	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
स्थानिय निकाय निशर्त पुजिगत अनुदान	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
शिक्षा स्वास्थ्य आयुरवेद	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
राजश्व बाँडफाँड	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
अनुदानतर्फको जम्मा	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
घ. जनसहभागिता	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	-	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	गा.पा बाट तथ्याङ्क नपाएका	
जम्मा आय (क + ख + ग+ घ)						

स्रोत : महादेवा गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक २०७९ तथा राजस्व विभाग

४.४. राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

गाउँपालिकाको राजश्वको क्षेत्रमा धेरै सुधारहरु गर्नुपर्ने देखिएको छ । राजश्व सँकलन तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापनमा गाउँपालिका अत्यन्त कमजोर देखिएको छ । राजश्व गाउँपालिकालाई सवल बनाउने सबैभन्दा महत्वपूर्ण क्षेत्र भएपनि यसलाई महत्व नदिइएको कारण गाउंपालिकाले विकासमा फड्को मार्न नसकिएको देखिएको छ ।

क. राजश्व प्रशासनका लागि उपयुक्त संगठन निर्माण तथा क्षमता विकास

राजश्व प्रशासन यस गाउँपालिकामा अत्यन्त कमजोर रहेको अवस्था छ । एकजना कर्मचारी अर्कौ शाखाको छेउमा कुनामा राखिएको अवस्थामा सम्पूर्ण राजश्वको काम कसरी गर्ने भन्ने अन्योल जस्तै रहेको छ । वडा कार्यालयहरुमा यसको लागी एकजना सचिव र कार्यालय सहायक मात्र देखिन्छन् । साथै विलिङ्ग प्रणालीको लागी हाते विल प्रयोग भएको पाइएको छ जसलाई कम्प्युटरमा राखि दीर्घकालिन बनाउनुपर्ने अवस्था देखिन्छ । राजश्व प्रशासनमा हेण्डओभर र टेकओभर प्रणाली नभएको जसले गर्दा अघिल्लो आर्थिक वर्षको तथ्याङ्क फेला पार्न पनि कठिनाइ रहन गएको छ ।

ख. तथ्यांक संकलन तथा नियमित अद्यावधिकरणको पद्धति स्थापना

हाल गाउँपालिकामा सम्पत्ति कर साथै विभिन्न अन्य कर तिर्ने कोहि पनि व्यक्ति नभएको, भूमि कर (मालपोत), व्यवसाय कर तथा अन्य कर र गैरकर बुझाउने करदाताको संख्या के कति छ भन्ने यकीन तथ्यांक छैन । एकातिर बिलिङ पद्धतिलाई पूर्णरुपमा कम्प्युटरमा आधारित बनाउनुपर्ने देखिन्छ भने अर्कातिर सबै करदाताको लगत संकलन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । पूर्णरुपमा कम्प्युटरमा आधारित बिलिङ गर्ने परिपाटी भए मात्र कुन शीर्षकमा कर तिर्ने कति करदाता छन् भन्ने यकीन साथ तुरुन्त भन्न सकिने स्थिति रहन्छ र करदाताको लगत संकलन पश्चात्करको दायरामा आउन बाँकी करदाताको संख्याका बारेमा पनि आँकलन गर्न सकिन्छ ।

ग. आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

गाउँपालिकाले हरेक क्षेत्रको कार्यविधि स्पष्टसँग तयार गर्नुपर्छ र हरेक वडा कार्यलयमा जानकारी दिइ कार्यविधिबारे स्पष्ट बनाउनुपर्छ । यसमा आय संकलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्वन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषवस्तु पर्दछन् । साथै गाउँपालिकाले लिइन बनाइएको सवारी पटके दस्तुरमाथि वैधताको प्रश्न पनि उठ्न सक्छ ।

घ. राजश्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

गाउँपालिकाले कर सँकलन दरको निर्धारण गरिसकेपछि सो दरको प्रचार प्रसार गर्न आवश्यक देखिन्छ । साथै निर्धारित कर र त्यसको महत्वबारे समुदायका मानिसहरुलाई पनि सुचित गराउनुपर्छ । समुदायका मानिसहरुले नबुझेको खण्डमा कर उठाउन अत्यन्त गाह्रो हुने भएकाले सभाबाट स्वीकृत भएको करलाई जनस्तरसम्म प्रचार प्रसार गर्न आवश्यक हुन्छ । त्यसैगरि गाउँपालिकाले बेलाबखत करदाता शिक्षा पनि सञ्चालन गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ जुनमा अहिले गाउँपालिकाले खासै ध्यान दिइएको देखिँदैन । साथै करको मामिलामा दण्ड र पुरस्कार प्रणाली राखेमा प्रभावकारी हुन आउनेछ ।

ङ. चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको संकलन अवस्थाको अनुगमन गरी राजश्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । गाउँपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निन्तर संवाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडियामार्फत् राजश्व र खर्चको विवरणबारे जनता तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रसासहरू हुन सक्दछन्।

परिच्छेद – ५

राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस कार्ययोजनामा महादेवा गाउँपालिकासँग सम्बन्धित व्यक्तिहरुको सहभागितामुलक उपस्थितिमा तथ्याँकलाई मध्यनजर गर्दै कार्ययोजना प्रस्तुत भएको छ। यो कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले स्वीकृत गरी कार्यन्वयनमा ल्याउँछ भन्ने विश्वास रहेको छ।

५.१ गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना

महादेवा गाउँपालिकामा प्रारम्भिक गोष्ठी तथा छलफल पश्चात परामर्शदाताले गाउँपालिका कार्यालय तथ वडा कार्यालय गएर तथ्याँक संकलन गरी मस्यौदा तयार पारी गाउँपालिकामा प्रस्तुत गरेको थियो । सो तथ्याँकको आधारमा पदाधिकारिहरु र सरोकारवालाहरुसँग सहभागितामुलक रुपमा कार्ययोजना तयार पारेको छ। कार्यशालामा सहभागीहरू तीनवटा समूहमा बसी समूह अभ्यास गरी राजश्व सुधारको मस्यौदा कार्ययोजना तयारी तथा प्रस्तुती गरिएको थियो । सबै समुहबाट आएको कार्ययोजनालाई एकठाउँ छलफल गरि अन्तिम रुप दिइएको थियो ।

यस कार्ययोजनाका क्रियाकलापहरूलाई बृहत्रुपमा निम्न तीन क्षेत्रमा विभाजन गरिएको छ :

क. कर राजश्व सुधार योजना

ख. गैरकर राजश्व सुधार योजना

ग. राजश्व प्रशासन सुधार योजना

क. कर राजश्व सुधार योजना

तालिका १५ कर राजश्व सुधार योजना

कर राजश्वका शिर्षकहरु	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु	लक्ष्य	सयमावधी	जिम्मेवारी
भूमिकर/मालपोत	• मालपोत र नापी शाखासँग समन्वय गरि गाउँपालिकाको जग्गा जमिनको अभिलेख तयार गर्ने • जग्गाहरुको उर्वरता, सुविधा, प्रयोगहरुलाई आधार बनाइ वैज्ञानिक रुपमा वर्गीकरण गर्ने • अभिलेखलाई वडा स्तरमा कम्प्युटरको माध्यमबाट व्यवस्थित गर्ने र कर तिर्ने कुरालाई हरेक घर घरमा चेतना फैलाउने • मालपोत गाउँपालिकसँग समन्वय गरि जग्गाको मूल्याङ्कन गर्ने	छुटेकामध्य कम्तिमा ५० प्रतिशतलाई करको दायरामा ल्याउने	श्रावण २०८० देखि असार २०८१ सम्म	गाउँपालिका र वडा कार्यालय

	• सार्वजनिक पोखरीहरु ठेक्कामा लगाएर त्यसबापत शुल्क उठाउने • निजि पोखरीहरुलाई करको दायरामा ल्याउने			
सम्पत्ति कर	• सम्पत्ति करको अन्तर्गत आउने सबैको अध्ययन गरि तथ्याङ्क लिने • घरको करलाई त्यसको मापन अनुसारको वैज्ञानिक नियम बनाउने • सम्पत्ति कर तिर्ने कुरालाई हरेक घर घरमा चेतना फैलाउने	पहिलो आर्थिक वर्षमा २५ प्रतिशतलाई करको दायरामा ल्याउने र हरेक वर्ष १० प्रतिशतले बृद्धि गर्ने	श्रावण २०८० देखि हरेक आर्थिक वर्षमा	वडा कार्यालय
सवारी कर	• सबै तिनपाङ्ग्रे सवारी साधनलाई अनिवार्य दर्ता गराउने • सबै दर्ता गरेका साधनलाई करको दायरामा ल्याउने • सवारी साधनलाई दर्ता नम्बर अनुसार नम्बरिङ्ग गर्ने	प्रथम वर्ष १५ प्रतिशतलाई करको दायरामा ल्याउने र हरेक वर्ष १० प्रतिशतले बृद्धि गर्ने	श्रावण २०८० देखि हरेक वर्ष	गाउँपालिका
घरजग्गा बहाल कर	• जनगणनाको तथ्याङ्कलाई गाउँपालिकाले रुजु गरेर तथ्याङ्क निकाल्ने • घरबहाल करको कार्यविधि तयार गर्ने • यो नियम सबैमा सुचना जारी गर्ने	अनुगमन गरि ५० प्रतिशतलाई आगामी आर्थिक वर्षमा करको दायरामा ल्याउने	श्रावण २०८० देखि असार २०८१ सम्म	गाउँपालिका र वडा
व्यवसाय कर	• सबै व्यवसायको तथ्याङ्कलाई गाउँपालिकाले रुजु गर्ने • अहिलेसम्म दर्ता नगरिएकालाई जरिवाना रहित दर्ताको मौका दिने र सुचना प्रवाह गर्ने • हरेक व्यवसायको अधावधिक अनिवार्य गराउने	अनुगमन गरि हरेक वर्षमा कम्तिमा १० प्रतिशतलाई करको दायरामा ल्याइ सो	श्रावण २०८०	गाउँपालिका

		अनुसार बृद्धि गर्ने		
कवाडी कर	अहिले सम्भव नभएको			
विज्ञापन कर	• गाउँपालिकामा प्रचार प्रसार गरिएका विज्ञापनको अध्ययन गरि तथ्याङ्क निकाल्ने • सबै विज्ञापनकर्ताहरुलाई करको दायरामा आउन सुचना प्रवाह गर्ने • नयाँ विज्ञापन आउने जाने कुराको नियमित अनुगमन गर्ने	अनुगमन गरि १०० प्रतिशतलाई नै करको दायरामा ल्याउने	श्रावण २०८० देखि अनुगमन गरि कार्यन्वयनमा ल्याउने	गाउँपालिका

ख. गैरकर राजश्व सुधार योजना

तालिका १६ गैरकर राजश्व सुधार योजना

कर राजश्वका शिर्षकहरु	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु	लक्ष्य	सयमावधी	जिम्मेवारी
स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम्माटोजन्य पदार्थको बिक्री	अहिले सम्भव नभएको		-	-
वन पैदावार	अहिले सम्भव नभएको		-	-
नक्सापास दस्तुर	• घर बनाउदा नक्सापासलाई अनिवार्य बनाउन नियमित अनुगमन गर्ने • भवनहरुलाई आवासीय, व्यवसायिक तथा औद्योगिक गरी वर्गीकरण गर्ने • सामाजिक सेवाको निमित्त बनेको भवनलाई करमा सहुलियत दिने • सेवाहरु कम्प्युटरको माध्यमबाट दिने • नक्सापास नभएका घरहरुको अनिवार्य नक्सापास गराउने	आगामी आ.व मा ३० प्रतिशतलाई नक्सा पास गराउने र प्रत्येक वर्ष ५ प्रतिशतले बृद्धि गर्ने	श्रावण २०८०	गाउँपालिका (वडाले सहयोग गर्ने)
बहाल बिटौरी	• गाउँपालिकाको सबै ऐलानी जग्गाको खोजी गरि अभिलेख तयार गर्ने • गाउँपालिकाले हाटबजारको व्यवस्था गर्ने	आगामी आर्थिक वर्षमा १०० प्रतिशत करको दायरामा ल्याउने र	श्रावण २०८० बाट शुरु	वडा कार्यालय

	• ऐलानी जग्गामा भएका कियाकलापहरुको अनुगमन गर्ने • नियमित कर शुल्क लिने	हाटबजार व्यवस्थित गर्ने		
पार्किङ शुल्क	अहिले सम्भव नभएको			
फोहोरमैला व्यवस्था शुल्क	अहिले सम्भव नभएको			
स्थानीय खानेपानी महसुल	अहिले सम्भव नभएको			
व्यवसाय दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर	• कारोबार र पूँजी हेरेर दर्ता र नविकरण गर्ने कार्यविधि बनाउने • दर्ताबिना चलेका कारोबारहरु हेरेर तुरुन्तै करको दायरामा ल्याउने	कम्तिमा बाँकी भएका ५० प्रतिशतलाई करको दायरामा ल्याउने	श्रावण २०८०	गाउँपालिका

ग. राजश्व प्रशासन सुधार योजना

तालिका १७ राजश्व प्रशासन सुधार योजना

सुधारका क्षेत्र	**राजश्व प्रशासनमा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य**	**लक्ष्य**	**समयावधि**	**जिम्मेवारी**
नीतिगत व्यवस्था	• राजश्व सुधार कार्ययोजनालाई आवश्यकता हेरेर परिमार्जन गर्ने । • वैज्ञानिक रुपमा करको वर्गीकरण गर्ने, समयानुकुल करको शुल्कमा परिमार्जन गर्ने ।	बैज्ञानिक तरिकाको खोजी गरि राजश्व सुधार गर्ने	श्रावण २०८० देखि लागु हुने	कार्यपालिका
सांगठनिक स्वरुप	• गाउँपालिका देखि वडा कार्यालयमा आवश्यकता अनुसारको मानवस्रोतको दरबन्दी थप्ने ।	राजश्व शाखालाई दक्ष जनशक्तिले पूर्णता दिने	श्रावण २०८० देखि लागु हुने	कार्यपालिका
भौतिक पूर्वाधार तथा संरचना	• राजश्व विभागलाई कम्प्युटर प्रदान गर्ने । • कम्प्युटरमा दीर्घकालिन तथ्याङ्क राख्न सफ्टवेयरको व्यवस्था गर्ने ।	राजश्व तँथ्याँकलाई पूर्णरुपमा सुरक्षित राख्ने	श्रावण २०८० देखि लागु हुने	गाउँपालिका
राजश्व असुलीमा पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता	• स्पष्ट वडापत्रको व्यवस्था गर्ने • हरेक वर्ष समयानुकूल करमा अद्यावधिकरण गर्ने ।	राजश्व विभागलाई विवाद र गुनासोरहित बनाउने	श्रावण २०८० देखि लागु हुने	गाउँपालिका

	• राजश्व शिक्षा समुदायस्तरमा प्रवाह गर्ने ।			
करदाताको पहिचान	• सबै सम्भावित करदाताको तथ्याँक तयार गर्ने । • पालिकाको मान्छेको आम्दानी स्रोतको रेकर्ड राख्ने ।	सबैलाई करको दायरामा ल्याउने	श्रावण २०८० देखि लागु हुने	गाउँपालिका र वडा कार्यालय
राजश्व असुली रणनीति	• कर तिर्नेबारे सुचना विभिन्न माध्यमबाट समुदायमा प्रवाह गर्ने । • पुरस्कार र दण्डको निति बनाउने । • कर शुल्क उठाउन गाउँपालिकामा घुम्ति टोली खटाउने ।	सबैमा करको चेतना जगाउने	श्रावण २०८० देखि लागु हुने	गाउँपालिका र वडा कार्यालय
करदाताको अभिलेख	• कम्प्युटरमा सफ्टवेयर राख्ने र अधावधिक गर्दै लाने । • हरेक व्यक्तिको गाउँपालिकामा भएको कामलाई करको सुचनासँग जोड्दै लाने ।	करदाताको हरेक क्षेत्रको सुचना सुरक्षित राख्ने	श्रावण २०८० देखि लागु हुने	गाउँपालिका र वडा कार्यालय
राजश्व चुहावट नियन्त्रण	• कम्प्युटरमा सफ्टवेयरमा सम्पूर्ण अभिलेख राख्ने । • करदातालाई पहिचान गरि चुहावट भए नभएको अनुगमन गर्ने । • चुहावट भएमा जरिवाना तिराउने ।	राजश्व चुहावटलाई न्युनिकरण गर्ने	श्रावण २०८० देखि लागु हुने	गाउँपालिका र वडा कार्यालय
अनुगमन मूल्यांकन	सम्बन्धित शाखा समितिले वडादेखि गाउँपालिकाको सबै शाखा तथा सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायमा स्थलगत निरीक्षण गर्ने, करको महत्व बुझाउने, सुझाव संकलन गर्ने	सशक्त अनुगमन प्रणालीको थालनी गर्ने	श्रावण २०८० देखि लागु हुने	गाउँपालिका र वडा कार्यालय
आन्तरिक लेखा परीक्षण	• चालु आ.व.मा भए गरेका कर असुलीको आन्तरिक एवम्अन्तिम लेखा परीक्षण गर्ने । • आर्थिक प्रतिवेदन तयार गर्ने	आन्तरिक लेखा परीक्षणलाई निरन्तरता दिने	निरन्तर	गाउँपालिका

परिच्छेद – ६

आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा विगत २ वर्षको राजश्व र चालु राजश्वलाई आधार मानेर कार्ययोजना बनाइ त्यसको आधारमा आगामी ३ वर्षको प्रक्षेपण गरिएको छ । यसले गाउँपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्ने विश्वास लिइएको छ । त्यसको निमित्त सर्वप्रथम कार्ययोजनाको आधारमा आगामी आर्थिक वर्षको प्रक्षेपण गरिएको छ र सो प्रक्षेपित रकमलाई आधार दिइ सोही अनुरुप अन्य वर्षको पनि प्रक्षेपण गरिएको छ ।

६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

निम्न तालिकामा कार्ययोजनाको आधारमा आगामी आर्थिक वर्षको प्रक्षेपण गरिएको छ। कार्ययोजनामा आएको सम्भावित राजश्वलाई लिएर सोको बृद्धिदरको आधार लिइ आगामी आ.व को निमित्त रकम प्रक्षेपण गरि प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १८ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

कस	राजश्व शिर्षक	कुल साम्भव्यता	आगामी आ.व को लागी प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
१	सम्पत्ति कर	१९,३१,६००	तथ्यांकिय आधार - प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको २५%	४,८२,९००
२	भूमी कर (मालपोत)	८५,०२५५	तथ्यांकिय आधार - प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको ५०%	४,२५,१२७
३	घर बहाल कर	१२,३०३	तथ्यांकिय आधार - प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको ५०%	१२,३०३
४	बहाल विटौरी शुल्क	३,३६,०००	तथ्यांकिय आधार प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको १००%	३,३६,०००
५	व्यवसाय कर	३,००,०००	तथ्यांकिय आधार (प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको १०%	३०,०००
६	न्यायिक दस्तुर	४०००	लमसम बृद्धिदर प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको ५०%	२०००

७	परीक्षा शुल्क	१०००००	लमसम बृद्धिदर प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको १०%	१,१०,०००
८	नक्सापास दस्तुर	४७,७८,२००	तथ्यांकिय आधार सम्भावनाको ३०%	४७,७८,२००
९	सिफारिश दस्तुर	५००००	तथ्यांकिय आधार सम्भावनाको १० प्रतिशत पहिलो वर्ष र अरु वर्ष १० प्रतिशतले बृद्धि	५५,०००
१०	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर(पञ्जीकरण	१०००००	तथ्यांकिय आधार सम्भावनाको १० प्रतिशत पहिलो वर्ष र अरु वर्ष १० प्रतिशतले बृद्धि	१,१०,०००
११	नाता प्रमाणित दस्तुर	५००००	तथ्यांकिय आधार सम्भावनाको १० प्रतिशत पहिलो वर्ष र अरु वर्ष १० प्रतिशतले बृद्धि	५५०००
१२	साना सवारी कर	५०००००	तथ्यांकिय आधार सम्भावनाको १० प्रतिशत	७५,०००
१३	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	६,९९,८९,९७४	लमसम बृद्धिदर प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको १०%	७,६९,८८,९७१
१४	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)	३३,८०,५८०	लमसम बृद्धिदर प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको १०%	३७,१८,६३८
१५	समानिकरण अनुदान	१२,६६,३०,०००	लमसम बृद्धिदर प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको १०%	१३,९२,९३,०००
१६	शसर्त अनुदान	१५,६७,००,०००	लमसम बृद्धिदर प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको १०%	१७,२३,७०,०००
१७	विशेष अनुदान	३०,००,०००	लमसम बृद्धिदर प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको १०%	३३,००,०००
१८	समपुरक अनुदान	१,७०,००,०००	लमसम बृद्धिदर प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको १०%	१,८७,००,०००

स्रोत: महादेवा गाउँपालिका आर्थिक विधेयक २०७९ तथा अन्तर सरकारी वित्त हस्तान्तरण

६.२ गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजश्व प्रक्षेपण

माथि उल्लेखित आगामी आर्थिक वर्षको प्रक्षेपणलाई आधार मान्दै तिन वर्षको आय प्रक्षेपण निम्न तालिकामा गरिएको छ । प्रक्षेपण गर्ने क्रममा तीन वर्षमा हुने बृद्धिदरको आधारहरु पनि सोहि तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १९ गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजश्व प्रक्षेपण

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	यथार्थ (विगत तीन आ.व.को)			औसत बृद्धि दर	,चालु आ.व २०७९/८० अनुमान	प्रक्षेपित आय			आधार
		,२०७६/७७	,२०७७/७८	,२०७८/७९			२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	
१००००	राजश्व तथा अनुदान									
११०००	कर									
११३००	सम्पत्ति कर									
११३१०	अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर									
११३११	व्यक्तिगत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर									
११३१३	संस्थागत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर									

११३१३	सम्पत्ति कर	नउठाएको	नउठाएको	नउठाएको	अघिल्लो वर्षहरुमा नउठाएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	नउठाएको	४,८२,९००	५,३१,१९०	५,८४,३०९	कार्ययोजना बन्ने बेलासम्म नबनाएको । प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको २५% र वार्षिक १०% ले बृद्धि अनुमान
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	२,०४,००८	२,२४,४०९	२,४६,८५०	२,७१,५३४	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान
११३२०	खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर									
११३२१	घर बहाल कर	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	१२,३०३	१३,५३३	१४,८८७	१६,३७६	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले

										बृद्धि अनुमान
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	नउठाएको	नउठाएको	नउठाएको	अघिल्लो वर्षहरुमा नउठाएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	नउठाएको	३,०२,४००	३,३२,६४०	३,६५,९०४	कार्ययोजना बन्ने बेलासम्म नबनाएको।प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको ९०% र वार्षिक १०% ले बृद्धि अनुमान
११३५०	**वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर**									
११३५१	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	४२,८००	४७,०८०	५१,७८८	५६,९६७	प्रथम वर्ष साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान

११४००	**वस्तु तथा सेवामा आधारित कर**									
११४१०	**मुल्य अभिवृद्धि कर**									
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	६,९९,८९,९७४	७,६९,८८,९७१	८,४६,८७,८६८	९,३१,५६,६५५	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान
१४४२०	**अन्तःशुल्क**									
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क									
१४४४०	**विशेष सेवामा लाग्ने कर**									
१४४४२	स्वास्थ्य सेवा कर	–	–	–			–	–	–	
१४४४३	शिक्षा सेवा शुल्क : शैक्षिक संस्था	–	–	–			–	–	–	
१४४४४	शिक्षा सेवा शुल्क : वैदेशिक अध्ययन	–	–	–			–	–	–	
११४५०	**पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा**									

	सवारी साधनमा लाग्ने कर									
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	३३,८०,५८०	३७,१८,६३८	४०,९०,५०१	४४,९९,५५१	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान
११४५२	प'र्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	–	–	–	–	–	–	–	–	
११४७०	**मनोरंजन कर**									
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री	–	–	–	–	–	–	–	–	
११४७२	विज्ञापन कर	–	–	–	–	–	–	–	–	
११४७३	अन्य मनोरंजन कर	–	–	–	–	–	–	–	–	
११६००	**अन्य कर**									
११६१०	**ब्यवसायले भुक्तानी गर्ने**									
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न	नउठाएको	३०,०००	३३,०००	३६,३००	सम्भावितको लमसम बृद्धिदर प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको

					सम्भव नभएको					१०% र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान
११६१४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर						–	–	–	
११६२०	**व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने**									
११६२१	चालक अनुमती पत्र, सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर	–	–	–			–	–	–	
११६३०	**कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर**	–	–	–						
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर	–	–	–			–	–	–	
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर	–	–	–			–	–	–	
११६९०	**अन्य कर**	–	–	–						

११६९१	अन्य कर (कवाडी कर)									
१३०००	**अन’दान**									
१३१००	**द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान**									
१३११०	**द्विपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान**									
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चाल’’ अन’दान						–	–	–	
१३१२०	**द्विपक्षीय वैदेशिक प”जीगत अन’दान**	–	–	–						
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक प”जीगत अन’दान	–	–	–			–	–	–	
१३२००	**बह’पक्षीय वैदेशिक अन’दान**									
१३२१०	**बह’पक्षीय वैदेशिक चाल’ अन’दान**									
१३२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय	–	–	–			–	–	–	

	संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान									
१३२१२	गैरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त	–	–	–			–	–	–	
१३२२०	**बह’पक्षीय वैदेशिक प’”जीगत अन’दान**									
१३२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त	–	–	–			–	–	–	
१३२२२	गैरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त	–	–	–						
१३३००	**अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण**									
१३३१०	**अन्तरसरकारी अन’दान**									
१३३११	समानिकरण अनुदान	१०२६००० ०० संघिय सरकारको मात्र तथ्यांक प्राप्त	१०४८००००० संघिय सरकारको मात्र तथ्यांक प्राप्त	११७५१४० ००	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न	१२६६३०००० अन्तर सरकारी वित्तिय हस्तान्तरण बाट प्राप्त	१३,९२,९३,०००	१५,३२,२२,३००	१६,८५,४४,५३०	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले

					सम्भव नभएको					बृद्धि अनुमान
१३३१२	शसर्त अनुदान	१०३०००० ०० संघिय सरकारको मात्र तथ्यांक प्राप्त	१३०४००००० संघिय सरकारको मात्र तथ्यांक प्राप्त	१८,०२,४२ ,८१०	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	१५६७००००० अन्तर सरकारी वित्तिय हस्तान्तरण बाट प्राप्त	१७,२३,७०,०००	१८९६०७०००	२०८५६७७००	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान
१३३१३	विशेष अनुदान	०	०	३००००० ०	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	३०००००० अन्तर सरकारी वित्तिय हस्तान्तरण बाट प्राप्त	३३,००,०००	३६,३०,०००	३९९३०००	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान
१३३१४	समपुरक अनुदान	०	०	,२००००० ०	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	१७०००००० अन्तर सरकारी वित्तिय हस्तान्तरण बाट प्राप्त	१८७०००००	२,०५,७०,०००	२,२६,२७,०००	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान

१३३१५	अन्य अनुदान									
१३३२०	**अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान**									
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान					–	–	–	–	
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान					–	–	–	–	
१४०००	**अन्य राजश्व**									
१४१००	**सम्पत्तिबाट प्राप्त आय**									
१४११०	**व्याज**									
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज	–	–	–		–	–	–	–	
१४११२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त व्याज	–	–	–		–	–	–	–	
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त व्याज	–	–	–		–	–	–	–	
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त व्याज	–	–	–		–	–	–	–	
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त व्याज	–	–	–		–	–	–	–	
१४१२०	**लाभांश**					–	–	–		

१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश	–	–	–		–	–	–	–	
१४१२२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश	–	–	–		–	–	–	–	
१४१२३	औद्योगिक कायबाटनि प्राप्त लाभांश	–	–	–		–	–	–	–	
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश	–	–	–		–	–	–	–	
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश	–	–	–		–	–	–	–	
१४१५०	**भाडा तथा रोयल्टी**					–	–	–		
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	–	–	–		–	–	–	–	
१४१५२	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी	–	–	–		–	–	–	–	
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी	–	–	–		–	–	–	–	
१४१७०	**राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय**					–	–	–		
१४१७१	वन रोयल्टी	–	–	–		–	–	–	–	

१४१७२	खानी रोयल्टी	–	–	–		–	–	–	–	
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी	–	–	–		–	–	–	–	
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी	–	–	–		–	–	–	–	
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी	–	–	–		–	–	–	–	
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी	–	–	–		–	–	–	–	
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी	–	–	–		–	–	–	–	
१४१७८	सवारी साधन कर	–	–	–		–	–	–	–	
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व	–	–	–		–	–	–	–	
१४२००	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**									
१४२१०	बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम									
१४२११	कृषी उत्पादनको बिक्रिबाट प्राप्त रकम	–	–	–		–	–	–		
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती	–	–	–		–	–	–	–	

	बिक्रिबाट प्राप्त रकम									
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम(ढगा, गिट्टी,	–	–	–		–	–	–	–	
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क	–	–	–		–	–	–	–	
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग बापतको शुल्क	–	–	–		–	–	–	–	
१४२१८	विद्युत्सेवा शुल्क	–	–	–		–	–	–	–	
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क	–	–	–		–	–	–	–	
१४२२०	**प्रशासनिक सेवा शुल्क**									
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	२०००	२०००	२२००	२४२०	सम्भावितको लमसम बृद्धिदर प्रथम वर्ष सम्पूर्ण सम्भावितको ५०% र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान

१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी									
१४२२४	परीक्षा शुल्क	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	१,००,०००	१,१०,०००	१,२१,०००	१,३३,१००	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी	–	–	–			–	–	–	
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क(सम्पत्ति	–	–	–						
१४२४०	**दस्तुर**									
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	–	–	–			–	–	–	
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	नउठाएको	नउठाएको	नउठाएको	अघिल्लो वर्षहरुमा नउठाएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	नउठाएको	१४,३३,४६०	१५,७६,८०६	७,३४,४८६	सम्भावनाको ३० प्रतिशत पहिलो वर्ष र अरु वर्ष १० प्रतिशतले बृद्धि

१४२४३	सिफारिश दस्तुर	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	५०,०००	५५,०००	६०,५००	६६,५५०	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर(पञ्जीकरण	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	१०००००	१,१०,०००	१,२१,०००	१,३३,१००	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	अघिल्लो वर्षहरुको तथ्यांक प्राप्त नभएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	५०,०००	५५,०००	६०,५००	६६,५५०	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान
१२२४६										
१२२४९	अन्य दस्तुर(दर्ता, नवीकरण)	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको	गा.पा सँग तथ्यांक नभएको			–	–	–	

१४३००	**दण्ड, जरिवाना र जफत**									
१४३१०	**दण्ड, जरिवाना र जफत**									
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	–	–	–			–	–	–	
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	–	–	–			–	–	–	
१४४००	**अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण**									
१४४१०	**चालु हस्तान्तरण**									
१४४११	चालु हस्तान्तरण	–	–	–			–	–	–	
१४४२०	**पूँजीगत हस्तान्तरण**									
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण	–	–	–			–	–	–	
१४५००	**विविध राजश्व**									
१४५१०	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरु	–	–	–			–	–	–	
१४५११	बीमा दावी प्राप्ती	–	–	–			–	–	–	
१४५२०	**अन्य राजश्व**									

१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क	–	–	–			–	–	–	
१४५२२	साना सवारी कर	नउठाएको	नउठाएको	नउठाएको	अघिल्लो वर्षहरुमा नउठाएकोले औसत बृद्धि दर निकाल्न सम्भव नभएको	नउठाएको	७५०००	८२५००	९०७५०	प्रथम साविक उठेको रकमको १०% ले बृद्धि र हरेक वर्ष १०% ले बृद्धि अनुमान
१४५२३	जन सहभागिता						–	–	–	
१४५२४	अन्य राजश्व (विविध आय)						–	–	–	
१४५३०	**पूँजीगत राजश्व**									
१४५३१	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल बिक्रीबाट						–	–	–	
१५०००	**बेरुजु**									
१५१००	**बेरुजु**									
१५११०	**बेरुजु**									
१५१११	बेरुजु									
३३०००	**दायित्व**									
३३१००	**आन्तरिक दायित्व**									

३३१९०	**खुद आन्तरिक कृण**									
३३१९१	ऋण पत्र मार्फत्प्राप्त ऋृण									
३३१९१	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋृण									
३३१९३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋृण									
३३२००	**वाह्य वित्तिय दायित्व**									
३३२४०	**खुद वैदेशिक ऋण**									
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति						–	–	–	
	जम्मा राजश्व, अनुदान तथा दायित्व					३७,७२,६१,६६५	४१,७३,११,३९१	४५,९०,४२,५३०	५०,४१,८३,८६६	

स्रोत : महादेवा गाउँपालिका

यस महादेवा गाउँपालिकाको कार्ययोजनाको सम्पन्नता पश्चात सो कुराहरुलाई शारांशमा निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २० शारांश

क स	**राजश्व शिर्षक**	**अनुमानित आय**	**प्रक्षेपित आय**		
			२०८०/८१	**२०८१/८२**	**२०८२/८३**
१	आन्तरिक आय	५,६१,१११	२९,४०,७८२	३२३४८६१	३५५८२४६
२	संघिय राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	२९,००,००,०००	३१,९०,००,०००	३५,०९,००,०००	३८,५९,९०,०००
३	प्रदेश राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	८,६७,००,५५४	९,५३,७०,६०९	१०,४९,०७,६७०	११,५३,९८,४३७
३	अनुदान				
४	दायित्व				
५	जनसहभागिता				
	जम्मा	३७,७२,६१,६६५	४१,७३,११,३९१	४५,९०,४२,५३०	५०,४९,४६,६८२
	कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान	०.१५%	०.७०%	०.७०%	०.७०%

स्रोत महादेवा गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक तथा अन्तर सरकारी वित्तिय हस्तान्तराण

यस कार्ययोजनामा प्रक्षेपण गरेअनुसार आउने आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा गाउँपालिकाको आन्तरिक आय रु २९,४०,७८२ रहेको छ जुन कुल आयको ०.७० प्रतिशत हुन आउँछ । यो रकम सँकलन गर्न गाउँपालिकाले निकै गृहकार्य गरेर अघि बढ्नुपर्ने देखिएको छ । गाउँपालिकाले राजश्व क्षेत्रमा संरचना तथा व्यवस्थापनमा ठूलो परिवर्तन गर्नुपर्ने देखिएको छ । सो सुधारका लागी गाउँपालिकाले निम्न कार्यहरु गर्नुपर्ने देखिएको छ ।

- राजश्व प्रशासनलाई सशक्त बनाउन मानवस्रोत बृद्धि गरि तालिम र क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु गर्ने ।
- राजश्व प्रशासनलाई आवश्यक कम्प्युटर प्रदान गरि हरेक वर्ष सफट्वेयरको माध्यमबाट तथ्याँकहरुलाई दीर्घकालिन रुपमा व्यवस्था गर्ने ।
- आर्थिक ऐनमा उल्लेखित शिर्षकहरुको कतिपय आधारहरुलाई वैज्ञानिक ढङ्गले परिमार्जन गर्ने ।
- अनुगमन टोली व्यापक रुपमा परिचालन गरेर कर आउने क्षेत्रहरुको तथ्याङ्क तयार गरि अनिवार्य रुपमा करको दायरामा ल्याउने ।
- घरधुरीहरुको तथ्याङ्कलाई विशेष ध्यान दिइ सबैलाई करको दायरामा ल्याउन पुरस्कार र दण्डको नियम बनाउने ।
- राजश्व परामर्श समितिलाई थप क्षमता विकास गरि प्रभावकारी बनाउने ।
- राजश्व संकलनको नियमित प्रगति समीक्षा गने ।
- राजश्व संकलन गर्न सक्ने क्षेत्रको खोजी गरि त्यसको प्रवर्धन गर्ने ।
- हरेक समुदायमा कर शिक्षाको आयोजना गर्ने र विभिन्न माध्यमबाट समुदायलाई करको क्षेत्रमा चेतनशील बनाउने ।
- करको शुल्क निर्धारण गर्दा आफ्नो छिमेकी गाउँपालिकासँग समन्वय गर्ने ।

परिच्छेद – ७

अपेक्षित नतिजा

गाउँपालिकाको राजास्व सुधार कार्ययोजना तयारी गर्ने क्रममा विभिन्न कमजोरी र सुधार गर्नुपर्ने क्षेत्रहरुलाई सतहमा ल्याएर छलफल गरिएको छ। आफ्नो काम कर्तब्य र अधिकार सम्बन्धमा समेत अनभिज्ञ रहेका आधिकारिक व्यक्तिहरुलाई यो कार्ययोजनाले सचेत गराएको छ। राजास्वलाई विभिन्न माध्यामबाट सुधार गर्न तयार गरिएको यस राजाश्वा सुधार कार्ययोजनाको अपेक्षित नतिजा यसको उदेश्यलाई पनि समेटेर निम्न रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

- नगरपालिकाको आय अधिकार तथा सुधार योजना सम्बन्धमा प्रमुख, उपप्रमुख, कार्यपालिकाका सदस्यहरु, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरु, शाखा प्रमुखहरू, वडा सचिवहरु, राजस्व प्रशासनमा संलग्न कर्मचारीहरू, र अन्य सरोकारवालाहरू जानकार हुनेछन्। राजश्वको राजश्वको महत्व बुझेर राजश्व सुधारमा केन्द्रीत भएर गाउँपालिकाको सम्बृद्धिमा योगदान गर्नेछन।
- आन्तरिक आय वृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरूको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान हुनेछ। सम्भावना भएर पनि कार्यन्वयनमा नआएको विषयगत कुराहरुलाई सतहमा आएर गाउँपालिका सचेत हुनेछन र सो कमी कमजोरी सच्याउन अग्रसर हुनेछन।
- गाउँपालिकाले तथ्याँकको क्षेत्रमा आफ्नो कमी कम्जोरिलाई सम्बोधन गर्दै कम्प्युटर प्रणालिबाट सम्पूर्ण तथ्याँकहरुलाई व्यवस्थित एवम दिर्घकालिन रुपमा राख्नेछन। तथ्याँकको कमजोरीले हुने समस्यालाई मध्यनजर गर्दै यसको पुर्ण पालना गर्नेछन। साथै बिलिङ्ग प्रणाली पनि कम्प्युटरको मध्यमबाट शुरु गरी सम्पूर्ण कुराहरु व्यवस्थित गर्नेछन।
- गाउँपालिका तथा अन्य सरोकारवालाहरुले राजाश्व सुधारको निमित्त गर्नुपर्ने कार्य तथा लगानिहरुको बारे जानकार र सचेत हुनेछन। थप राजाश्व सुधारको ढोका खोल्नको निमित्त विभिन्न क्षेत्रको निर्माण तथा संरक्षणलाई प्राथमिकिकरण गरेर चाडो कार्यसम्पन्नको निमित्त अग्रसर हुनेछन। पुराना महत्वको कुराहरुलाई बेवास्ता नगरि उचित ढङ्गबाट पुनर्जागरण गर्नेछन र राजास्व सुधारको थप ढोका खोल्नेछन।
- गाउँपालिकाले करदाता शिक्षालाई विशेष प्राथमिकतामा राख्नेछन। समुदायस्तरमा गएर करको महत्वको बारेमा जानकारी दिनेछन र सबैखाले मानिसमा करको महत्वको बारे जनजागरण गराउनेछन। विभिन्न सुचनाका माध्यम जस्तै सि आर बि टि रिङ्गटोन, एस एम एस्, रेडियो, टिवी तथा अन्य विभिन्न सुचनाको माध्यमबाट करशिक्षाको उदेश्य हासिल गर्नेछन।
- गाउँपालिकामा रहेका सम्पुर्ण संयन्त्रहरु पुर्ण रुपमा परिचलित हुनेछन र आफ्नो कम कर्तब्य र अधिकारहरुमा पुनर्ताजगी भएर राजास्व सुधारअको निमित्त आआफ्नो ठाउँबाट प्रभावकारी कार्यसम्पादन गर्नेछन। साथै विभिन्न समिती विच स्वास्थ समान्वय र सहकारी भएर कमी कम्जोरिलाई औंल्याउदै राजास्व सुधार गरेर महादेवा गाउँपालिकालाई सम्बृद्ध र धनी बनाउनेछन।

परिच्छेद ८

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मुल्यांकन

गाउँपालिकामा अवस्थित श्रोतहरुलाई विश्लेषण गरेर राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गरि प्रतिवेदन तयार पश्चात गाउँपालिकाले सो कार्ययोजनालाई निरन्तरता दिइ आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरेर अघि बढ्नु पर्ने हुन्छ । राजश्व सुधारका नीति, कृयाकलापहरु तथा वजेट अनुमान पश्चात राजश्व सुधार कार्ययोजना अनुसारका कृयाकलापहरु संचालन भए नभएको तथा अनुमान अनुसार आय असुली भएको नभएको सम्वन्धमा नियमित रुपमा अनुगमन गर्ने, आगामी आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपणकोलागि त्यस अवधि सम्मको कृयाकलाप तथा आय असुली अवस्थाको मूल्यांकन गर्ने तथा आर्थिक बर्ष सम्पन्न भएपछि सो आर्थिक बर्षको लागि तय गरिएका कृयाकलापहरु तथा आय असुली अवस्थाको मूल्यांकन गर्न आवश्यक हुन्छ। यो कार्ययोजनाको कार्यन्वयन भएको नभएको मूल्याङ्कन गर्नको निमित्त निम्न चार तहलाई सुझाव दिइएको छ।

क. कार्यालय स्तरको अनुगमन : यस अनुगमन अन्तर्गत पालिका अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत तथा अन्य शाखा प्रमुखहरु प्रत्येक महिना बैठक बसि राजश्व सुधार सम्बन्धि छलफल, लक्ष तथा संकलन र अन्य चुनौती तथा अवसरहरुको बारेमा छलफल गरि लक्ष्य हासिल गर्न तर्फ क्रियाकलापहरु आयोजना गनुपर्दछ।

ख.राजश्व परामर्श समितिवाट अनुगमन तथा मूल्यांकनः राजश्व परामर्श समितिले त्रैमासिक या चौमासिक रुपमा राजश्वको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरि आवश्यकता अनुसार राय सल्लाह सुझाव दिनुपर्दछ। लक्ष्य र सँकलनलाई विश्लेषण गरि लक्ष्य प्राप्तिको निमित्त उचित परामर्श दिनुपर्छ। यसका अतिरिक्त आर्थिक बर्षको समाप्ती पश्चात राजश्व सुधार योजनाको समिक्षा गराउनुपर्छ।

ग.कार्यपालिकावाट अनुगमन तथा मूल्यांकनः कार्यपालिकाले राजश्व परामर्श समितिवाट अनुगमन तथा मूल्यांकनबाट आएको सुझावलाई आत्मसाथ गर्दै कार्यपालिका बैठकबाट आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गराउनुपर्छ।

घ. वाह्य अनुगमन तथा मूल्यांकनः राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्ने चाहने संघीय मामला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरु आदिले अनुगमनकोलागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन्। यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय तहको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ।

अनुसुचि

अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरू

नेपालको संविधान २०७२

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

आर्थिक विधेयक, २०७९, महादेवा गाउँपालिका

२०७७/७८ को आय व्यय, महादेवा गाउँपालिका

एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७६

सरकारी प्रतिवेदनहरु

अनुसूची २ : तथ्यांक/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको फारम तथा सूचना

गाउँपालिकाको मानव स्रोत

क.सं	तह	संख्या	कैफियत
१			
२			
३			
४			

गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्ति (भवन)

वडा	भवन	कति तल्ले	कैफियत
१			
२			
३			
४			
५			
६			

गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्ति

कसं	सामाग्री	थान	कैफियत
१			
२			
३			
४			
५			

आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क.स	आयका शिर्षक	सम्भावना	दर निर्धारण	संकलन	कैफियत
क.	**करतर्फ**				
1	भूमि कर(मालपोत)				
2	सम्पत्ति कर				
3	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)				
4	घर जग्गा बहाल कर				
5	व्यवसाय कर				
6	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर				
7	विज्ञापन कर				
8	**गैरकरतर्फ**				
9	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, एवम्माटोजन्यवस्तुका बिक्री				
10	काठ, दाउरा, जराजुरी,दहत्तर, बहत्तर बिक्री				
11	सामुदायिक वन पैदावार बिक्री				
12	नक्सापास दस्तुर				
13	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क				
14	बहाल विटौरी शुल्क				
15	पार्किङ्ग शुल्क				
16	फोहरमैलाव्यवस्थापन शुल्क				
17	स्थानीय खानेपानी महसुल				
18	स्थानीय विद्युत्महसुल				
19	मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा शुल्क				

20	व्यवसायमा सेवाशुल्क(केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प जिपफलायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि)				
21	निर्माण, संचालन र यवस्थापनव गरेका पूर्वाधार तथा स्थानिय सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटक स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धाविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)				
22	मूल्यांकन सेवा शुल्क				
23	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्था स्तरका व्यापारिक फर्म				
24	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेट वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन्तथा उपयोग शुल्क				
25	वडामार्फत्गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर				
26	दण्ड जरिवाना				

विल प्रणाली

विल प्रणाली			
पालिका	कम्प्युटर	हाते	कैफियत
वडा १			
वडा २			
वडा ३			
वडा ४			
वडा ५			

वडा ६			

राजश्व परिचालन सम्बन्धी संस्थागत संरचना

कस	नाम	पद
१		
२		
३		
४		
५		
६		
७		

तालिका : गाउँपालिकाको राजश्व संकलनको अवस्था

आय शिर्षक	०७७।७८ को	०७८।७९ को	वार्षिक बृद्धि दर प्रतिशत	प्रस्तावित आय ०७९।८० को	अनुमानीत आय ०७९।८० को	चालु आय ०७९।८० को
क. आन्तरिक आय						
सम्पत्ति कर						
मालपोत(भुमिकर)						
वित्तिय संस्था कर						
प्राकृतिक स्रोत उपयोग कर						
हाट वजार पसल कर (बहाल, विटौरी शुल्क)						
घर जग्गा कर						
बहाल कर						
व्यवसाय कर						
सवारी साधन कर						
व्यवसायीक भिडियो कर						

विज्ञापन कर						
अन्य सेवा सुल्क						
नक्सा पास दस्तुर						
सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर						
अन्य दस्तुर						
शिक्षा तथा स्वस्थ्य विकास कर						
व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर						
विक्री आय, गिट्टी, बालुवा, ढुंगा						
दण्ड जरिवाना						
अन्य आय						
धरौटी जफत						
सडक मर्मत तथापर्यावरण						
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर						
अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड रोयल्टी						
जम्मा आन्तरिक आम्दानी						
ख. राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त						
संघीय सरकार बाट(मु.अ.कर तथा अन्तः शुल्क)						
प्रदेशसरकार बाट (सवारी साधन)						
रजिस्टेशन बाट आय						
श्रोत उपयोगबाट प्राप्त बाडफाड						
जम्मा राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय						
ग. अनुदान तथा हस्तान्तरण						
अनुदान तर्फ						
संघीय सरकार : समानिकरण						
संघीय सरकार : शसर्त						
संघीय सरकार : विशेष						
संघीय सरकार : अन्य						
प्रदेश सरकार : समानिकरण						
प्रदेश सरकार : शसर्त						
स्थानिय निकाय सशर्त चालु अनुदान						
स्थानिय निकाय सशर्त पुजिगत अनुदान						
स्थानिय निकाय निशर्त पुजिगत अनुदान						
शिक्षा स्वास्थ्य आयुरवेद						

अनुदानतर्फको जम्मा						
घ. जनसहभागिता						
जम्मा आय (क + ख + ग+ घ)						

आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

राजश्व संकेत	**राजश्व शिर्षक**	**याथर्थ विगतको आव को**			**अनुमानित आय २०७९/८०**	**प्रक्षेपित आय**			**प्रक्षेपणका आधार**
		२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९		२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	
	राजश्व तथा अनुदान								
	कर								
	सम्पत्ति कर								
	अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर								
	व्यक्तिगत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर								

	संस्थागत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर									
	सम्पत्ति कर									
	भूमी कर (मालपोत)									
	खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर									
	घर बहाल कर									
	बहाल विटौरी शुल्क									
	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर									
	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर									
	वस्तु तथा सेवामा आधारित कर									

	मुल्य अभिवृद्धि कर								
	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर								
	अन्तःशुल्क								
	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क								
	विशेष सेवामा लाग्ने कर								
	स्वास्थ्य सेवा कर								
	शिक्षा सेवा शुल्क : शैक्षिक संस्था								
	शिक्षा सेवा शुल्क : वैदेशिक अध्ययन								

	पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर									
	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)									
	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर									
	मनोरंजन कर									
	सिनेमा डकुमेन्ट्री									
	विज्ञापन कर									
	अन्य मनोरंजन कर									
	अन्य कर									

	व्यवसायले भुक्तानी गर्ने								
	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर								
	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर								
	व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने								
	चालक अनुमती पत्र, सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर								
	कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर								

	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर								
	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर								
	अन्य कर								
	अनुदान								
	द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान								
	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान								
	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान								
	द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान								
	द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान								

	बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान								
	बहुपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान								
	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त								
	चालु अनुदान								
	गैरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त								
	चालु अनुदान								
	बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान								

	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त									
	पूँजीगत अनुदान									
	गैरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त									
	पूँजीगत अनुदान									
	अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण									
	अन्तरसरकारी अनुदान									
	समानिकरण अनुदान									
	शसर्त अनुदान									
	विषेश अनुदान									
	समपुरक अनुदान									
	अन्य अनुदान									

	अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान								
	शसर्त पूँजीगत अनुदान								
	विशेष पूँजीगत अनुदान								
	अन्य राजश्व								
	सम्पत्तिबाट प्राप्त आय								
	व्याज								
	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज								
	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त व्याज								
	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त व्याज								
	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त व्याज								

	अन्य निकायबाट प्राप्त व्याज								
	लाभांश								
	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश								
	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश								
	औद्योगिक कायबाटनि प्राप्त लाभांश								
	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश								
	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश								
	भाडा तथा रोयल्टी								
	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय								
	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी								

	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुन								
	रोयल्टी								
	राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय								
	वन रोयल्टी								
	खानी रोयल्टी								
	जलस्रोत रोयल्टी								
	पर्वतारोहण रोयल्टी								
	पदयात्रा रोयल्टी								
	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी								
	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी								
	सवारी साधन कर								
	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व								

	बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम								
	बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम								
	कृषी उत्पादनको बिक्रिबाट प्राप्त रकम								
	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम								
	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम(ढगा, गिट्टी,								
	निजी धारा बापतको शुल्क								

	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग बापतको शुल्क								
	विद्युत्सेवा शुल्क								
	अन्य सेवा शुल्क								
	प्रशासनिक सेवा शुल्क								
	न्यायिक दस्तुर								
	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी								
	परीक्षा शुल्क								
	यातायात क्षेत्रको आम्दानी								
	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क(सम्पत्ति								
	दस्तुर								
	पार्किङ्ग शुल्क								
	नक्सापास दस्तुर								
	सिफारिश दस्तुर								

	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर(पञ्जीकरण									
	नाता प्रमाणित दस्तुर									
	अन्य दस्तुर(दर्ता, नवीकरण)									
	दण्ड, जरिवाना र जफत									
	दण्ड, जरिवाना र जफत									
	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत									
	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत									
	अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण									
	चालु हस्तान्तरण									

	चालु हस्तान्तरण								
	पूँजीगत हस्तान्तरण								
	पूँजीगत हस्तान्तरण(नगद मौज्दात तथा								
	विविध राजश्व								
	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरु								
	बीमा दावी प्राप्ती								
	अन्य राजश्व								
	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क								
	साना सवारी कर								
	जन सहभागिता								
	अन्य राजश्व (विविध आय)								

	पूँजीगत राजश्व								
	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल बिक्रीबाट								
	प्राप्त आय								
	बेरुजु								
	बेरुजु								
	बेरुजु								
	बेरुजु								
	दायित्व								
	आन्तरिक दायित्व								
	खुद आन्तरिक ऋृण								
	ऋृण पत्र मार्फत्प्राप्त ऋृण								
	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋृण								
	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋृण								
	वाह्य वित्तिय दायित्व								

	खुद वैदेशिक ऋण								
	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति								
	जम्मा राजश्व, अनुदान तथा दायित्व								

शरांश

क स	**राजश्व शिर्षक**	**अनुमानित आय**	**प्रक्षेपित आय**		
			२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३
१	आन्तरिक आय				
२	संघीय राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय				
३	प्रदेश राजश्व वाँडफाँडवाट प्राप्त आय				
४	अनुदान				
५	दायित्व				
६	जनसहभागिता				
	जम्मा				
	कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान				

अनुसुचि २ प्रथम कार्यशाला गोष्ठि उपस्थिति

Page: ....

आज मिति २०८० बैसाख ४ गते तदनुसार 17 April 2023 का दिन महादेवा गा.पा.मा गा.पा. अध्यक्ष श्री सुनिल कुमार मण्डल ज्यू को अध्यक्षतामा कार्यपालिका को बैठक बसी राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रारम्भिक गोष्ठी तपसिल को उपस्थिति गरी राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्दै को लागी परामर्श दाता लाई सहयोग गर्न कमिटि गठन गरियो।

उपस्थिति

क्र.स.	नाम	पद	दस्तखत
१.	श्री सुनिल कुमार मण्डल	गा.पा. अध्यक्ष	Sunil
२.	,, अर्चना कुमारी यादव	,, ,, उपा ,,	Anu.
३.	,, जयश्वर किशोर दास	,, ,, वडा न-१ अध्यक्ष	[illegible]
४	,, शम्भु जागेश्वर इसर	,, ,, ,,-२ ,,	[illegible]
५	,, राजु कुमार यादव	,, ,, ,,-३ ,,	[illegible]
६.	,, जुगेश्वर साह	,, ,, ,,-४ ,,	[illegible]
७.	,, हरेराम मण्डल	,, ,, -५ ,,	हरेराम मण्डल
८.	,, गजेन्द्र मण्डल	,, ,, -६ ,,	[illegible]
९.	,, फूलो देवी मण्डल	कार्यपालिका सदस्य	फुलो देवी
१०	,, चन्द्रीका देवी खंगा	,, ,,	चन्द्रीका
११.	,, अनार देवी राय	,, ,,	
१२	,, आशा देवी सरदार	,, ,,	आशा
१३	,, चनर देव खंगा	,, ,,	
१४	,, सिता देवी यादव	,, ,,	
१५	,, केशव कुमार झा	प्र.प्र.का.अ. / प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	[illegible]
१६	,, विनय कुमार मण्डल	,,	
१७	,, हिरालाल यादव	सह-लेखापाल	[illegible]
१८	,, रमेश कुमार चौधरी	लेखापाल	[illegible]
१९	,, उपेन्द्र प्रसाद यादव	जिन्सी शाखा	उपेन्द्र
२०	,, जितेन्द्र प्रसाद साह	आयुर्वेद शाखा	[illegible]
२१	,, रन्जित कापर		[illegible]
२२	,, विष्णुदेव मण्डल	रा.प्र.	[illegible]
२३	,, सुरेन्द्र यादव	सू.प्र.अ.	[illegible]
२४.	,, ललित कुमार मण्डल	इन्जि+योजना	[illegible]
२५	,, वृहस्पति राय	स्वास्थ्य	Ram

CS Scanned with CamScanner

२६ योगेन्द्र प्रसाद यादव आधिकृत महादेवा गा.पा.

२७ मो० जावेद अली सामाजिक शाखा प्रमुख

२८ बबलु साह

२९ आरतीनी यादव

३० मुरारी कुमार मुखिया

३१ द्रोणा उप्रेती

३२ लालेन्द्र कुमार यादव लेखा शाखा

राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रारम्भिक गोष्ठी बाट तपसिल बमोजिम को समिति रहने निर्णय गरियो।

तपसिल

क्र.स.	नाम		पद
१.	श्री जुगेश्वर साह	प्र.प्रशासकीय अधिकृत	संयोजक
२.	" रमेश चौधरी	लेखा	सदस्य
३.	" सुरेन्द्र यादव	योजना	सदस्य

Scanned with CamScanner